

דעה ברורה

הלכות מאכלי עובדי כוכבים

בישולי עובד כוכבים סימן קיג סעיפים ג – טז

חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו וגבינות וחמאה סימן קטו

בירוד כל דין בשלחן ערוך להלכה למעשה בשפה ברורה וקלילה עם אלפי הוספות

תוכן בעמוד ב

לקט וערך: אשר הורוביץ

לעילוי נשמת מורי חמי הרה"ח ר' שלמה בן הר"ר דוד הכהן דוידוביץ ז"ל כ"ה סיון תשע"ג.

לכל עניני הדעה ברורה ניתן לפנות אל: אשר הורוביץ רחוב אהליאב 34 י-ם פלפון

0573127341 דוא"ל asher7321@gmail.com

לתרומות בנק המזרחי סניף 417 חשבון 168880 כל הזכויות שמורות

מדור תנו רבנן עמוד ט"ז
עוזרות בית האם יכולות לבשל לישראל (סי' קיג סק"צ)
שימורים האם מותרים (ס"ק קמד)
אינסטנד של גוי האם מותר (ס"ק קמד)
בישול במיקרוגל לגבי בישול עכו"ם (ס"ק קסד)
בישל לחולה מתי יש בישול עכו"ם (ס"ק קפד)
חלב שחלבו גוי (סי' קטו סעיף א)
פחד מעבירה על חוקי המדינה וקנסות האם נחשב כשמירה (סי' קטו סקי"ח)
גבינה רכה אם היא בכלל איסור גבינת עכו"ם (סקע"ח)
חמאה בזמנינו - מי חלב - שמנת - יוגורט - קזינייט - לקטוזה - גבינת מסקרפונה (סקק"ה)
אבקת חלב - אבקת חלב עכו"ם לתינוק (סקק"ה)
משק שאינו שומר תורה (סקק"ה)
בדיקות מעבדה (סקק"ה)
השגחה במערכות וידיאו (סקק"ה)
השגחה ממוחשבת (סקק"ה)
הובלת חלב על ידי גוי (סקק"ה)

אפשר לקבל חוברות ישנות

מזווה	כבוד רבו	דם
שילוח הקן	מלמדים	בשר וחלב
חדש	תלמוד תורה	מאכלי עובדי כוכבים
כלאי בגדים	צדקה	נותן טעם לפגם בבליים
חלה	מילה	מאכלי עובדי כוכבים
ביקור חולים	ספר תורה	כיבוד אב ואב

סימן קיג – דיני בישולי עובדי כוכבים, סעיפים ג – טז

ג' פנאד"ה ע"ש אפאה עובד כוכבים, ע"אסורה אפלו ע"למי שנוהג היתר בפת של עובדי כוכבים, ע"ש השמן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עובדי כוכבים, ע"ונבלע בפת. וכן ירקות הנאכלים ע"חיים שבשולם עם ע"בשר, ע"אסורים, כמפני ששמן של

דעה ברורה

ע' פנאד"ה. הוא בצק שכופלים אותו ומכניסים בתוכו שומן בשר או דג כפשטיד"א (חכמת אדם כלל סו אות ו, וכמבואר באו"ח סי' שיח סעיף טז).

ע"א שפאה עובד כוכבים. והבצק והמילוי הוא של הגוי, והמקום הוא מקום שנוהגים היתר בפת עובדי כוכבים, וכל שכן אם את הבצק של ישראל (וכפי שיבואר בהמשך) [ט"ז סק"ב].
ע"ב אסורה. באכילה, הבצק שעליו, אבל המילוי ברור שאסור משום בישול עכו"ם ולא הוצרך המחבר לכותבו (מנחת יעקב כלל עה סק"ג).

ע"למי שנוהג היתר בפת של עובדי כוכבים. אבל כשהבצק של ישראל לא נהגו היתר בשום מקום (כמבואר בסי' קיב).

ע"ד שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עובדי כוכבים. פירוש: שהשומן הוא משומן דג, או משומן חי של אווז ובהמה (ש"ך סק"ה), שאז כשהגוי מבשלו, יש באכילת השומן איסור בישולי עובדי כוכבים. אבל סתם שומן של אווז או בהמה, אינם אוסרים את המאכל משום בישול עובדי כוכבים, לפי ששומנים אלו כדי שיהיו ראויים למאכל הדרך לבשולם ולהמיס אותם קודם לכן, והכלל הוא שאין בישול אחר בישול, ואם כן בישול הגוי אינו נחשב בישול (ט"ז סק"ב וש"ך שם. ומכאן למד הפרמ"ג בהלכות שבת סי' רנד אשל אברהם סק"א, שכל מה שאמרו יש בישול אחר בישול בדבר לח, זה דווקא במים יין ושמן וכדומה, שנאכלים חי, וכל תועלת הבישול בין הבישול הראשון ובין הבישול השני לאחר שנצטנן אינו אלא לחממו, ולכן גם אם כבר בושל פעם אחת כשחזר ונצטנן יש בישול אחר בישול, מה שאין כן בשומן אווז ומוהל הבשר שאי אפשר לאוכלם אלא על ידי בישול, והבישול הראשון הוא להכשירו לאכילה, ולאחר שנצטנן כל הבישול השני אינו אלא לחממו אם כן אין הבישול השני נחשב לבישול, ואין בהם משום בישול אחר בישול).

ע"ה ונבלע בפת. ואוסר את הפת [הבצק] משום בישולי עכו"ם, ולא אומרים שהקמח עיקר והשומן טפל לו, ולא יאסור השומן שנבלע את הפת, לפי ששומן הניכר במאכל אינו בטל, ולכן גם הבצק אסור משום בישולי עובדי כוכבים (ט"ז סק"ב). ויש אומרים שאפילו אם השומן אינו ניכר בפת מכל מקום הוא אוסר את הבצק, לפי שבתחילת הבישול נאסר השומן משום בישול עכו"ם, אם כן יש בבצק בלוע מאיסור דרבנן (קהל יאודה). ואפילו שלעניין ברכה הבצק הוא העיקר (וכבר אמרנו בסי' קיב שהכל לפי הברכה) מכל מקום כיון שהמילוי לא נשתנה ממה שהיה קודם הבישול, וכל חשיבות מאכל זה הוא המילוי, שהמילוי גורם שמאכל זה יקרא בשם פשטידא, לכן הוא העיקר ואינו בטל (ערוך השולחן אות כב). ואפילו אם הרוב הוא הבצק גם כן אינו בטל השומן ברוב (ישועות יעקב סק"ג) ויש אומרים שרק אם השומן הוא הרוב אז אינו בטל בבצק אבל אם הבצק הוא הרוב הרי הוא בטל ברוב (מנחת יהודה, וכמבואר בש"ך סי' קיב סק"א).

ע"י בפת. וכל החידוש בדיון זה הוא רק כשהפת של גוי, שאפילו שמאיסור פת עכו"ם יש מקומות שנהגו להתיר, מכל מקום אסור לאוכלו משום בישולי עכו"ם, אבל בפת ישראל שאפהו גוי אין צורך להשמיענו שהפת אסורה, כי גם בלי השומן לא נהגו להתירו בשום מקום, וגם על ידי השלכת קיסם אי אפשר להתירו מאיסור בישול עכו"ם לשיטת המחבר

בְּשֵׁר נִבְלָע פֶּהָם. ד' יֵשׁ מִי שְׁמַתִּיר פֶּבֶשְׁפָּחוֹת פֶּיִּשְׁלָנוּ, פֶּדִיִּשׁ מִי שְׁאוּסֶר, וְאִפְלוּ בְּדִיעֵבֶד (תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁק"א ס' ס"ח). הנה: פֶּה־וּבְדִיעֵבֶד, יֵשׁ לְסֻמּוֹ אֲדָבְרֵי פֶמַתִּירִים (אֲרֵךְ פֶּקֶל מו"ג וְהַפְּחוֹת ש"ד). וְאִפְלוּ

דעה ברורה

בסעיף ז, אבל לשיטת הרמ"א שמועיל השלכת קיסם גם להתירו משום בישול עכו"ם, אם כן פשטיד"א של ישראל שאפהו גוי והשליך ישראל קיסם מותרת באכילה (ש"ך סק"ו).

^{עז} חיים. שאין בהם משום בישולי עכו"ם.

^{עח} בשר. ובבשר יש בישולי עכו"ם.

^{עט} אסורים. גם הירקות. ואפילו שהיה מקום לומר שטעם השומן טפל ובטל בירקות, מכל מקום אסורים (ט"ז סק"ב).

^פ מפני ששומן של בשר נבלע בהם. ואפילו שאין השומן ניכר בעין רק שנבלע בירקות (הגר"א סק"ח) ויש מפרשים שמדובר שהשומן בעין וניכר בירקות ולכן אינו בטל ואוסר גם את הירקות (ט"ז סק"ב). ויש אומרים שאם הירקות הם עיקר המאכל הם מותרים (כדין המבואר בסעיף ב עירב דבר שנאכל חי עם דבר שאינו נאכל חי).

^{פא} בהם. ומי שטוחן בשר ומערב עם פירורי לחם ועושה מהם מאכל בזה אנו אומרים שכמו שבבשר אין בישול עכו"ם כך גם בפירורי לחם אין בישול עכו"ם [אפילו שבלחם שפוררו יש איסור פת עכו"ם אבל כשפוררו ועירבו עם הבשר עד שנעשה הכל עיסה אחת דינו כתבשיל] (פרי תאר סי' קיב סק"ט).

^{פב} בשפחות שלנו. הקנויות לנו ומוזהרים מהתורה על מלאכתן בשבת, וכיון שהם עבדי ישראל אינם בכלל שאר עובדי כוכבים, ואינם בגזירת חתנות (תשובת הרמב"ן שהביא הבית יוסף והדרכי משה). אבל בשפחות שלנו שאינם קנויות לנו רק שמושכרות לזמן, יבואר בהמשך.

^{פג} שלנו. ובעבדים שמלו וטבלו אפילו שהיה בעל כורחם בישוליהם מותר (הרדב"ז תשובה סי' מט).
^{פד} ויש מי שאוסר. וכשמביא המחבר שני דעות בשם יש מי שמתיר ויש מי שאוסר, הכלל הוא שהדעה שהביא באחרונה היא העיקר, ולכן נהגו בארצות המזרח וכך היה המנהג בבגדד לאסור בכל שפחה אפילו בשפחות הקנויות וכל שכן במשרתות המושכרות (זבחי צדק סקכ"ג). ויש אומרים שבדין זה שהיא רק גזירה מדרבנן יש לסמוך על הדעה הראשונה ולהקל (פרי תאר סק"ו ושלחן גבוה סק"י).

^{פה} ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים. פירוש: בשפחות שקנויות לו, שבהם יש שהתירו, אבל בשפחות המושכרות למלאכתן אין מי שמתיר (ש"ך סק"ז). עוד יש לפרש: שסומכים בדיעבד על (הר"א אברהם שהביא הטור) שבבית ישראל אין בו משום בישול עובדי כוכבים (ט"ז סק"ג, ומשמע בדבריו שנקט כן לפסק הלכה, וש"ך שם) עוד יש לפרש: שלשונו של הרמ"א אינו מדויק כי באמת המתירים התירו רק בשפחה הקנויה ולא בשפחות שלנו היום, ולא חשש הרמ"א לכתוב בלשון זה כי העיקר הוא שאנו מתירים גם בשפחות שלנו המושכרות לנו, מטעם שאי אפשר שלא יחתה מי מבני הבית מעט (ש"ך שם). ועוד יש לפרש כוונת הרמ"א, שבדיעבד יש לסמוך גם בשפחות שלנו על דברי המתירים, לפי שטעם המתירים הוא שכל איסור בישול גוי הוא רק כשהגוי מבשל מרצונו, ואז חוששים לקירוב דעת וגזרו משום חתנות, אבל אלו השפחות והעבדים שלנו שעושים בעל כורחם בין ירצו ובין לא ירצו כי לפרנסתם הם עושים, אין בבישולם

שלחן ערוך

ה

לְכַתְּחִלָּה נִזְהָגִין לְהַקְלֵי בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַשְּׂפָחוֹת וְהַעֲבָדִים מְבַשְּׁלִים בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, פִּי פִי אֵי אֶפְשָׁר
פִּי אֵי יִחְתֶּה אֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית זֶמַעַט (שם). הַ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁבִּישָׁל, זֵי אֵלָא נִתְפָּזֵן לְבִישוּל,

דעה ברורה

קירוב הדעת (ש"ך שם בשם איסור והיתר של מהרש"ל סי' עה בשם תשובות הרמב"ן סי' קמט, אלא שסיים שם שאין אנו סומכים על זה ואנו נוהגים איסור אפילו בדיעבד, וגם הרמ"א בדרכי משה לא הזכירו).

מתיירים. וכששפחה שלנו מבשלת לישראל אחר שאינה קנויה לו, אם טעם המתירים הוא כדברי הש"ך בשם הרמב"ן שמבשלות שלא ברצונם, ובבישול שלא לרצון אין גזירת חתנות, אם כן גם לאדם אחר מותר מה שבישלו, ואם טעם המתירים הוא לפי שהם קנויות לנו כמבואר בט"ז ובש"ך (שהובא למעלה) אם כן רק למי שהם קנויות לו מותר (יוסף דעת).

כי אי אפשר שלא יחתה. ומלשון זה מבואר שאפילו לא כיון המחמה להתירו אלא חיתה בלי כוונה מותר המאכל וכבר אין בו איסור בישול עכו"ם (דרכי משה ופסקה הרמ"א בסעיף ז) אך יזהר שאותו החיתוי יועיל לתקן האש ולמהר בישולו (ט"ז סק"ד מאיסור והיתר כלל מג).

אי אפשר שלא יחתה. ולכן כל הלכה זו אינה אלא כשבישלו לצורך הישראל, שאז אי אפשר שלא יחתה מעט אחד מבני הבית, אבל כשהם מבשלים לצורכן אין רגילות כלל שאחד מבני הבית יחתה באש, וברור שאסור (ש"ך סק"ז).

שלא יחתה. ולדעת המחבר (סעיף ז) גם אם יחתה אסור כי חיתוי אינו מתיר מאיסור בישול עכו"ם (פר"ח סק"י).

זמעט. בירור הלכה: ודבר זה שייך בזמנינו במשרת גוי שעובד בבית ישראל, ומצוי מאוד בבתים של אנשים שהגיעו לזקנה וקשה להם לבד ולוקחים גוי שיעבוד אצלם לתקופה: והנה יוצא לדעת הט"ז והש"ך והפרי תאר והשלחן גבוה (שנתבאר למעלה) בשפחות שלנו בבית ישראל יש להתיר. וצריך שיהיה ישראל יוצא ונכנס כדי שלא ישים דבר איסור תוך התבשיל (כנסת הגדולה הגהת בית יוסף אות ח בשם הב"ח, ושלחן גבוה שם). אולם הפר"ח (סק"ט) מחמיר [וגם הש"ך בתירוצו הראשון החמיר, וקשה להכריע איזה תירוצו נקט לעיקר]. וכן הסמ"ע הזהיר שלא ליתן לבשל לשפחות גויות כי לפעמים עושות דבר איסור, וגם אינם זהירות בהפרדה בין כלי הבשר לכלי החלב ויכניסו כף חלבי לסיר הבשר ולהיפך, וגם יש קצת איסור בישול גויים בבישולם (בית לחם יהודה סק"ט). ובפרט שאפילו בשפחות הקנויות לנו כתב הגר"א (סק"י) שכדעת היש מי שאוסר במחבר כן מוכח בגמרא (ואפילו שבמקור מים חיים ביאר הגמרא באופן אחר). וגם יש מי שאומר שכל המנהג שכתב הרמ"א לסמוך על המקילים זה רק במקומות שלא הרשו למשרתת ישראלית לעבוד, אבל במקומות שמותר מחוקי המדינה לקחת משרתת ומבשלת ישראלית המנהג להחמיר (ערוך השלחן אות ד). ולא נשאר אלא ההיתר שסיים הרמ"א שאי אפשר שלא יחתה מי מבני הבית, אבל למעשה הרבה חולקים על היתר זה וסוברים שצריך לכוון להתיר, ולכן שומר נפשו ירחק מזה (שערי דעה סק"ב) ובפרט בבית של זקנים שכנראה אין מי שמחתה באש, ואפילו בלי כוונה לחיתוי כלל. ודע כי בבתי מלון בטבחים גויים צריך משנה זהירות לפי שמצוי וכבר שמענו שמכניסים כשארין רואה חלב לתוך הבשר להשביח הטעם, ועוד כמה מכשולות, ובפרט במקומות שאין כשרות כל השנה ולוקחים הבית מלון לכמה שבועות ואין העובדים הגויים יודעים ומבינים בהפרדה בין כלי הבשר לחלב, ועוד כמה מכשולים שצריך עליהם

מִתֵּר. ^{צ"ב}כִּיצַד, עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהֵצִית אֹר בְּאֶנֶם כְּדִי לְהַעֲבִיר הַחֲצִיר, וְנִתְּבָשְׁלוּ בּוֹ חֲגָבִים, הָרִי אֵלָיו מִתְּרִים, וְאָפְלוּ בְּמָקוֹם ^{צ"ג}שְׁעוּלִים עַל שֶׁלֶחַן מְלָכִים. וְכֵן אִם חָרָד הָרֹאשׁ לְהַעֲבִיר הַשָּׁעַר, מִתֵּר לֶאֱכֹל ^{צ"ד}רֹאשֵׁי הָאֲזִנִּים שֶׁנִּצְלוּ בְּשַׁעַת ^{צ"ה}הַחֲרִיכָה. אָבֵל אִם בֶּזֶן לֶשֶׁם בְּשׁוּל, בְּגֹזֶן שֶׁהֵסִיק הַתַּנּוּר ^{צ"ו}לְבִשָּׁל בּוֹ, וְהָיָה בּוֹ בְּשָׂר תַּחֲלָה וְנִצְלָה,

~~~ דעה ברורה ~~~

הַקִּפְדָּה יִתִּירָה כֹּאשֶׁר שִׁמְעֵנוּ מִמִּשְׁגִּיחֵי כִשְׁרוֹת בִּמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ, וּלְכֵן אֵין לֵאכּוֹל בִּמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ אִם לֹא כְּשִׁידוּעַ שֶׁהֵשִׁגְחָה חֲזָקָה מֵאֹד.

^{צ"א}**וְלֹא נִתְכוּיִן לְבִישׁוּל.** וְאִם נִתְכוּיִן לְבִישׁוּל דְּבַר שֶׁנֶּאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חֵי אֹו שִׁכְבֵּר נִתְבַּשֵּׁל כְּמֵאֱכָל בֶּן דְּרוּסָאֵי יֵשׁ אֹומֵרִים שֶׁנֶּחֱשַׁב לֹא נִתְכוּיִן לְבִישׁוּל (חֻקֵּר הַלָּכָה מַעֲרֶכֶת אוֹת ב' דִּינֵי בִישׁוּל עֲכָר"ם סִק"ג) וְיֵשׁ אֹומֵרִים שֶׁנֶּחֱשַׁב נִתְכוּיִן לְבִישׁוּל (חִידוּשֵׁי חֲתָם סוֹפֵר סִק"ח)..

^{צ"ב}**כִּיצַד וְכו'.** פִּירוּשׁ: גּוֹי שֶׁהִדְלִיק אֵשׁ בִּשְׂדֵה כְּדִי לְשַׂרוֹף אֶת הַקּוֹצִים וְהַקֶּשׁ, וְנִתְבַּשְׁלוּ בּוֹ חֲגָבִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ שְׁעָה בִּשְׂדֵה, אִפִּילוֹ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנֶּהֱגוּ לֵאכּוֹל חֲגָבִים וְהֵם עוֹלִים שֶׁל עַל שֶׁלֶחַן מְלָכִים, כִּיּוֹן שֶׁאֵין כּוֹוֶנֶת בִּישׁוּל הָרִי הֵם מוֹתֵרִים. וְכֵן אִם חָרָד רֹאשׁ שֶׁל בִּהְמָה לְהַעֲבִיר אֶת הַשִּׁיעֵר, מוֹתֵר לֵאכּוֹל רֹאשֵׁי הָאֲזִנִּים שֶׁנִּצְלוּ בְּשַׁעַת הַחֲרִיכָה. וְאִינוּ דוֹמֵה לְגוֹי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַתַּנּוּר וְיָדַע שֶׁיֵּשׁ שֶׁם מֵאֱכָל שֶׁהֵמֵאֱכָל נֶאֱסַר, כִּיּוֹן שֶׁכָּאֵן אֵי אִפְשָׁר לְחַרוֹךְ אֶת הָרֹאשׁ בְּלִי שִׁינְצֵלוֹ רֹאשֵׁי הָאֲזִנִּים, וְאִינוּ יָכוֹל לְהַבְרִיחַ אֶת כָּל הַחֲגָבִים מִהַשְׂדֵּה שֶׁלֹּא יִהְיוּ שֶׁם בְּשַׁעַת שֶׁמִּבְעִיר אֶת הָאֵשׁ, לְכֵן הֵם מוֹתֵרִים, מֵה שֶׁאֵין כֵּן כֹּאשֶׁר חִימָם אֶת הַתַּנּוּר וְיָדַע שֶׁיֵּשׁ שֶׁם מֵאֱכָל אִם בִּאֲמַת אֵינוּ מִתְכוּיִן לְבִשָּׁל הֵיחָל לֹו לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם (פִּרֵּי תַאֲר סִק"ח).

^{צ"ג}**שְׁעוּלִים עַל שֶׁלֶחַן מְלָכִים.** מִשּׁוֹם פִּרְפֻּרָת (מִשְׁנֵת יַעֲקֹב עַל הַרִמְבַּ"ם מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת פ"ז ה"ט). ^{צ"ד}**רֹאשֵׁי הָאֲזִנִּים שֶׁנִּצְלוּ בְּשַׁעַת הַחֲרִיכָה.** אִפִּילוֹ שֶׁהֵם רִכִּים וְנִצְלִים בְּקִלּוֹת לֹא חוֹשְׁשִׁים

שֶׁנִּתְכוּיִן לְבִשָּׁל (חִידוּשֵׁי חֲתָם סוֹפֵר סִק"ז).

^{צ"ה}**הַחֲרִיכָה.** וְכֵן מֵאֲכָלִים שֶׁמִּרְתִּיחִים אוֹתָם בִּמְפַעֲלִים בְּמִים וְהַמִּטְרָה הִיא לְהַרוֹג אֶת הַחִיידִיקִים שֶׁבִּתּוֹכָם וְאֵין כּוֹוֶנֶת הַבִּישׁוּל לְרַכְכֵּם שִׁיּהִיו רֹאוּיִים לֵאכִילָה, אֲבָל הַמִּצִּיאוֹת שֶׁעַל יְדֵי הַרְתִּיחָה נַעֲשִׂים קִצַּת רֹאוּיִים לֵאכִילָה, וְאַחֵר כֵּךְ צָרִיךְ לְבִשָּׁל בְּבֵית לְרַכְכֵּם עוֹד, אֵין בִּישׁוּל הַגּוֹי נֶחֱשַׁב לְבִשָּׁל כָּלֵל (שִׁבְט הַקָּהֶתִי ח"ה ס' קֵלָה). וּמֵהַלָּכָה זֹו אֵין לְלַמּוֹד הִיתֵר לְפּוֹסְקִים כְּמַחֲבֵר בְּבִשָּׁר שְׁעוֹמֵד עַל הָאֵשׁ [שְׁוֹאֲרָמָה] שֶׁהִדְרָךְ הוּא שֶׁהִבְרִזֵּל מִסְתּוֹבֵב וְהַגּוֹי חוֹתֵךְ הַבִּשָּׁר שִׁכְבֵּר נִצְלָה, וְאֵין לֹוֹמֵר שֶׁכּוֹוֶנֶתוֹ רַק לְחַתּוֹךְ מֵה שִׁכְבֵּר נִצְלָה וְאִם כֵּן מֵה שִׁינְצֵלָה אַחֵר כֵּךְ אֵין זֶה כּוֹוֶנֶתוֹ, רַק נַעֲשֵׂה מַעֲצָמוֹ, כִּי כִידוּעַ שְׁחוֹתִכִּים מִכָּל הַבִּשָּׁר שִׁכְבֵּר נִצְלָה, וְגַם כּוֹוֶנֶתָם שִׁינְצֵלָה

שִׁכְבַּת הַבִּשָּׁר הַחֲדָשָׁה (פִּשּׁוּט וְכֵן מִצָּאֵתִי שִׁכְתְּבוּ כְּמָה אַחֲרוֹנִי הַזֶּמֶן מַעֲדוֹת הַמְזוֹרָח).

^{צ"ו}**לְבִשָּׁל בּוֹ.** וְאִפִּילוֹ חִימָמוֹ לִיִּבֵּשׁ בּוֹ יִתֵּד אוֹ כָּלִי חֶרֶס אֲסוּר הַמֵּאֱכָל שֶׁטֶמֶן הָיִשְׂרָאֵל (ט"ז סִק"ה). וְהַפִּר"ח (סִק"א) מִתִּיר כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה כָאֵן כּוֹוֶנֶת בִּישׁוּל, וְדוּקָא כִּשְׁלֹא יָדַע הַגּוֹי שֶׁיֵּשׁ בַּתַּנּוּר מֵאֱכָל, אֲבָל אִם יָדַע הַגּוֹי שֶׁיֵּשׁ בַּתַּנּוּר מֵאֱכָל אִפִּילוֹ אִם כּוֹוֶנֶתוֹ לִיִּבֵּשׁ הַכָּלִי חֶרֶס, חוֹשְׁשִׁים שֶׁנִּתְכוּיִן גַּם לְמֵאֱכָל, וְהַמֵּאֱכָל אֲסוּר בִּאֲכִילָה (וְכַדְבְּרֵי הַפִּר"ח כְּתִבּוּ עֵין הַמִּים סִק"ו וּמִסְגֵּרַת הַחֵן [קֵאֶסְטֶלְנוֹבּוֹן] סִעִיף ה) וְיֵשׁ שֶׁאֲסָרוּ לְכַתְּחִילָה וְהִתִּירוּ רַק בַּהֲפָסֵד מְרֻבָּה (זִבְחֵי צִדֵּק סִק"ו).

^{צ"ז}**בִּירוֹר הַלָּכָה: לְבִשָּׁל.** וּמִדְבְּרֵי הַט"ז כָאֵן שִׁכְתְּבָה וְאִפִּילוֹ חִימָמוֹ לִיִּבֵּשׁ בּוֹ יִתֵּד אוֹ כָּלִי חֶרֶס אֲסוּר הַמֵּאֱכָל שֶׁטֶמֶן הָיִשְׂרָאֵל (ט"ז סִק"ה). יֵשׁ רֹאִיָּה לְפִסּוֹק שֶׁלֹּא כִדְעַת הַרַמ"א (בִּאֲר"ח ס' רִנֵּג) שֶׁהִבִּיא

צ"אף על פי שלא בִּזְוֵה הַבֶּשֶׂר, שֶׁהָרִי לֹא יָדַע בּוֹ, צ"אסור. וְכָל שֶׁבִשְׁלוֹ יִשְׂרָאֵל מֵעַט בִּשְׁוֹלוֹ, בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף, מִתֵּר. לְפִיכָךְ אִם הִנִּיחַ עוֹבֵד פּוֹכְכִים בֶּשֶׂר אוֹ קִדְרָה קִיָּעַל גְּבִי הָאֵשׁ, וְהִפָּךְ יִשְׂרָאֵל בִּבְשָׂר וְהִגִּים בְּקִדְרָה, אוֹ שֶׁהִגִּים יִשְׂרָאֵל וְגַמֵּר הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, קִיָּהֲרִי זֶה מִתֵּר. וְאִפְלוּ קִיָּלֹא הָיָה מִתְבַּשֵּׁל בְּלֹא סִייעַ הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים. וְאֵין

דעה ברורה

מתרומת הדשן להתיר מה שנהגו בשבת להניח התבשילים בתנור בית החורף ואחר כך קוראים לגוי שידליק התנור, וכשמבעירים את התנור גם הקדירות חוזרות ומתחממות, והתירו המאכלים אפילו כשהגוי יודע ורואה את הקדירות בתוך התנור, כי עיקר כוונתם הוא להדליק בגלל הקור שהכל חולים אצל צינה, ואפילו שזה פסיק רישא מכל מקום זה רק שבות דרבנן. ומכאן אנו רואים שאפילו כשמכווין לייבש בו כלי אסור (ט"ז א"ח סי' רנג סק"ח) ובביאור שיטת הרמ"א שם שהתיר עיין כאן בדעת תורה באריכות. והעיקר שאולי דעת הרמ"א אינה כהסבר הט"ז והרמ"א יפרש את דברי המחבר, שכוונתו לבשל בו, היינו בישול גמור, רק שלא כיון לבשל את הבשר שהניח הישראל, אבל אם כל כוונתו אינו אלא לחמם כלי, באמת אינו נחשב מתכוון לבישול, ואין בו משום בישול עכו"ם. ובאמת בחכמת אדם כתב שרק אם הגוי הדליק את תנור בית החורף ולא ידע שיש שם קדירות ונתבשלו הם

מותרים (חכמת אדם כלל סו אות י).

צ"אף על פי שלא כיון לזה הבשר. כיון שמצוי הוא שיכוון גם לבישול לכן יש לאסור (ט"ז סק"ה).
צ"אסור. וכל זה כשישראל כל כוונתו היה להטמין שם את הבשר ללא כוונת בישול, אבל אם כיוון ליתן הבשר שיצלה שם ברור שהבשר מותר ואין בו משום בישול עכו"ם (ערוך השלחן אות כט).

ק' בסוף. לאחר שכבר התחיל להתבשל וקודם שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (דרכי תשובה מ"ה בשם שרש מיעקב הראשון אות ה).

ק"א על גבי האש. אבל תבשיל שהניחו ישראל והגוי הוסיף בו ביצים אין זה נחשב שהישראל התחיל בבישול, שהרי הביצים לא היו בקדירה כשהישראל הניחו על האש, ומכל מקום אין הביצים אוסרים את התבשיל כי יש בהם רוב נגד הביצים (שיורי ברכה סק"י, זבחי צדק סק"ח בשם בתי כהונה כתב יד).

ק"ב הרי זה מותר. ובדין התחיל ישראל וגמרו הגוי, הדין הוא שאפילו אם גמרו הגוי קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי המאכל מותר, כיון שאת ההנחה ותחילת הבישול עשה ישראל (פר"ח סק"ב) ומזה יש ללמוד שישראל שהניח דגים על גבי האש והגוי ממשיך את הטיגון ומהפכו מלמעלה למטה ומלמטה למעלה מותר ואין בו משום בישול גויים כלל (כסא אליהו סק"א). ויש מי שאוסר כיון שצד השני לא היה מתבשל לעולם בלי שהגוי הפכו אם כן לגבי הצד השני אין המאכל נחשב שהתחיל ישראל (זבחי צדק סק"ל) ובדין התחיל הגוי וגמר ישראל, יש מחלוקת הפוסקים אם כבר הגיע למאכל בן דרוסאי על ידי בישול הגוי אם מועיל המשך בישול הישראל, ודעת הפר"ח (שם) שמותר. וכל זה לפוסקים כמחבר אבל שיטת הרמ"א יבואר בהמשך.

^קשְׁגִירָת (פירוש הכְּעָרָה, וּבְעָרָה וְהַשִּׁיחַ (יְהוֹנָתָן לֵט, ט), פְּתִירוֹת וְהוֹנָה שְׁגִירָה) הַתְּנוּרָה מוֹעֵלֶת ^קאֵלָּא בְּפֶת, ^קאֵלָּא בְּשָׂרָה הַמִּתְבַּשְׁלִים ^קאֵין שְׁגִירָת הַתְּנוּרָה ^קוֹלָא הַדְּלָקָת הָאֵשׁ ^קמַעְלָה וּמוֹרִיד, אֵלָּא

~~~ דעה ברורה ~~~

^קלא היה מתבשל. כראוי בלי סיוע העובד כוכבים, אבל כמאכל בן דרוסאי היה מתבשל. אבל אנו שפוסקים כרמ"א בהמשך סעיף ז שהדלקת האש או חיתוי ישראל מתיר, אנו סוברים שאפילו אם לא היה מתבשל כלל בלי סיוע הגוי גם מותר כיון שהישראל סייע קצת. ולמעשה רק בבית ישראל יש לסמוך ולהתיר על ידי סיוע הישראל, אבל בבית גוי אין להקל רק כשהישראל יניח הקדירה במקום הראוי להתבשל (ט"ז סק"ו). ויש מי שפירש: שכאן הישראל הניח את הבשר על גבי הגחלים ולכן אפילו אם לא היה מתבשל בלי סיוע הגוי מותר כי זה נחשב כהדליק את האש שמותר, כיון שהישראל עשה את השלהבת (ש"ך סק"ח, ועיין זבחי צדק סק"ט שפירש שדעת הש"ך לדינא לאסור). ויש מי שפירש: שכיון שהישראל עשה מעשה גמור כגון שהגיס בו אין סיוע הגוי אוסר (מטה יהונתן). ויש מי שפירש: שכיון שסייע הישראל מעט בין בתחילת בישולו ובין בסוף בישולו מותר ואפילו אם נגמר על ידי ישראל פחות ממאכל בן דרוסאי והגוי גמר את הבישול יש להקל (ערוך השולחן סעיפים ל-מו).

^קשְׁגִירָת הַתְּנוּרָה. פירוש: הבערת האש. וכן חיתוי הגחלים בשעת האפיה.

^קתַּרְגוּם. של מילת ובערו, ויהון שגרין. ונלמד מזה ששגירה פירושו הבערה.

^קאֵלָּא בְּפֶת. מפני שדרך אפיית פת שמתחילה מבערים עצים בתנור, וכשנעשו גחלים מסלקים אותם לצדדים, ואז מכניסים את הפת לתנור, ונאפה מהחום, ולכן נחשבת עשיית האש מלאכה מיוחדת וניכרת בסדר אפיית הפת, ומתירה את הפת כשישראל מבעיר את האש אפילו קודם שהניחו את הפת בתנור (ט"ז סק"ז שזה פשוט דברי הר"ן שכתב ששגירת התנור בפת מלאכה מיוחדת בו). ועוד שעל הפת יחיה האדם והתירו בו כמה דברים משום פיקוח נפש (ש"ך סי' קיב סק"ו, וכטעם הרשב"א שאין חילוק בין מלאכת אפיה למלאכת הבישול, אלא שבפת הקילו בכמה דברים משום חיי נפש).

^קאבל בשאר המתבשלים אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד. כיון שדרך בישולו להבעיר האש אחרי שהתבשיל כבר מונח במקום בישולו, וגם בשעת הבישול מוסיפים להבעירו, אם כן לא כל כך ניכר מעשה הישראל, ולכן אין עשיית האש מעלה ומוריד, ונחשב כאילו לא סייע כלל (ט"ז סק"ז). וגם כי תבשיל אינו חיי נפש (ש"ך סי' קיב סק"ו).

^קאין שגירת התנור, ולא הדלקת האש, מעלה ומוריד. וגם לא החיתוי אם המאכל היה יכול להתבשל כמאכל בן דרוסאי בלי חיתוי הישראל (לשיטת המחבר בסעיף ט, ולשיטת הרמ"א שם אם החיתוי גורם שיתבשל כל צורכו הוא מועיל אפילו אם המאכל היה מגיע לידי בישול כמאכל בן דרוסאי גם בלי חיתוי הישראל) אבל אם המאכל לא היה יכול להתבשל כמאכל בן דרוסאי בלי החיתוי (למחבר) ובא ישראל וחיתה מותר, כי עיקר הבישול נעשה על ידו (כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אות לג) וכל שכן אם הגוי הניח את הקדירה במקום בישולו כשעדיין לא דלק שם האש, ובא ישראל והדליק האש התבשיל מותר, שהרי הישראל עשה את עיקר הבישול (אבני נזר סי' צו).

^קולא הדלקת האש. שהוא הכנת האש מחוץ לתנור וכשהאש מוכן מכניסים אותו לתנור.

^קמעלה ומוריד. ואפילו בדיעבד אינו כלום (פ"ח סקט"ז).

שלחן ערוך

ט

ק"י **ההנחה** ק"י **דוקא**. לפיכך הרוצה לבישול במחבת ק"י **בתנור** של עובד פוכבים, צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, ק"י **למקום הראוי להתבשל בו**. **הנה**: ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או ס"התוי בנחלים מהני לענין בשול כמו לענין ס"הפת, ק"י **וכן נוהגין**. (הנחות ש"ד ובארץ ובמקדכי פא"מ). ואפילו ק"י **התוי** ק"י **בלא פונה מהני** ק"י **ומזעיל** (מפשמעיות מהרא"י בהנחת ש"ד וכל בו). ויש אומרים דאפילו לא התה ישראל ק"י **ולא השליך** שם קיסם, רק שהעובד פוכבים הדליק האש ק"י **מאש**

~~~ דעה ברורה ~~~

ק"י **ההנחה דוקא**. בתנור במקום שיכול להתבשל כמאכל בן דרוסאי (גליון מהרש"א). ק"י **דוקא**. לפי שהיא מצרכי הבישול וניכר שעושה אותם לצורך הבישול, ואינו כשגירת התנור והדלקת האש שאינם מלאכות מיוחדות לבישול בלבד, ואינו ניכר שעושה אותם לצורך הבישול (לבוש).

ק"י **בתנור של עובדי כוכבים**. וכן בתנור של ישראל, אלא שהדרך שבתנורו של גוי יניח הגוי המחבת (חלקת בנימין סק"א שכן נראה בספר היראה לרבינו יונה אות לט המובא בבית יוסף). ק"י **למקום הראוי להתבשל בו**. ולאחר שנתנו שם, אפילו אם בא הגוי והגביה המחבת מקרקעית התנור קודם שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, והניחו במקום אחר בתנור, התבשיל מותר, כיון שהתבשיל היה כל הזמן בחום התנור או בקרקעיתו או באווירו, ורק אם סילק הגוי את התבשיל מהתנור למקום אחר ואחר כך החזירו לתנור נאסר התבשיל כבסעיף ח, שהרי נעשה מעשה חדש על ידו (ברכי יוסף בשו"י ברכה סק"ב וערך השלחן סק"ז) ולדעת הפר"ח (סק"ג) גם כשהגביה הגוי מעל אוויר התנור התבשיל אסור.

קטו **חיתוי**. או השלכת קיסם (ש"ך סק"א) או נפיחה בפיו (ט"ז סק"ח). קטז **פת**. ואפילו אם לא היה מתבשל כלל בלי סיוע הגוי גם מותר כיון שישראל סייע קצת (ט"ז

סק"ו לשיטת הרמ"א). קיז **וכן נוהגין**. אפילו לכתחילה (פשיטות לשון הרמ"א) וכן הלכה (ש"ך סק"ב ובסי' קיב סק"ו, ופרמ"ג שפתי דעת שם סק"ו) אך כשמחתה יזהר שהחיתוי יועיל לתקן האש ולמהר בישולו על ידי ישראל (ש"ך סק"ט בשם איסור והיתר). ודעת הטורי זהב שרק בבית ישראל יש לסמוך ולהתיר על ידי סיוע הישראל, אבל בבית גוי אין להקל רק כשישראל הניח הקדירה במקום הראוי להתבשל (ט"ז סק"ו). וכן נוהגים לכתחילה, ובדיעבד מקילים להתיר כדעת הרמ"א ואפילו בבית גוי (בית לחם יהודה סק"י). והחכמת אדם הכריע שלכתחילה ינהג כדעת המחבר אפילו בבית ישראל, ובשעת הדחק או בדיעבד יש להקל כרמ"א אפילו בבית גוי.

ק"ח **חיתוי**. או נפיחה בפיו (ט"ז סק"ח). קיט **בלא כוונה**. להכשיר את התבשיל, כמו מי שלא ידע שהתבשיל של ישראל וכדומה. קכ **ומועיל**. ובהגהה שבסוף ספר איסור והיתר חולק שצריך שיכוין לסייע בתיקון האש, וכן הלכה (ט"ז סק"ח וש"ך סק"י).

קכא **ולא השליך שם קיסם**. אבל אם השליך שם קיסם מועיל גם בבישול עובד כוכבים (ש"ך סק"א וכמבואר למעלה). קכב **מאש של ישראל**. ואפילו הדליקו הישראל אתמול או בבית אחר (איסור והיתר שער מג דין יג שממנו מקור דברי הרמ"א).

שלחן ערוך

קכג **של ישראל**, קכד **שרי**, (א"י שם בשם מדר"ם). ח נתן ישראל קדרה על האש קכה **וסלקה**, ובא עובד פוכבים והחזירה, קכז **אסור**. אלא אם בן קכח **הגיע** קכח **למאכל** בן דרוסאי, שהוא קכט **שליש** בשולו, קל **בשם לקה**. ט **אם בשלו עובדי פוכבים** קל **למאכל** בן דרוסאי וגמרו ישראל,

דעה ברורה

קכג **של ישראל**. כמו בתנורים שתמיד משאירים בהם אש קטנה מאוד, והישראל הדליק האש הקטנה ולאחריו בא הגוי והוסיף אש ובישל.

קכד **שרי**. ומשמע שרק בדיעבד מותר (כי הרמ"א שינה לשונו וכתב, שרי, ובשאר דינים כתב, מהני) שהרי אינו ניכר כלל מעשה הישראל (חלקת בנימין ביאורים ד"ה ויש אומרים). ולדעת הגר"א (ס"ק יח-יט) הדלקת האש בתחילה לא מכשירה, כי צריך דווקא שהגמר יהיה בידי ישראל. וצריך עיון לדעת הרמ"א מה הדין אם חום התנור נשאר כמה ימים שמועיל בפת בסי' קיב סעיף י האם יועיל גם בתבשיל (פתח הבית סעיף ז).

קכה **וסלקה**. הישראל או הגוי (ט"ז סק"ט [והחידוש שאפילו סילקו ישראל אין איסור רק קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי] ושי"ך סק"ב ופר"ח סק"ז) והב"ח פירש הלכה זו רק בסילקה ישראל, אבל אם סילקה הגוי והחזירה מותר בדיעבד (והט"ז והש"ך הרבו להקשות עליו וכן הפר"ח אולם הפרי תאר סק"ב הרבה להשיב שהעיקר כדעת הב"ח, וכבר האריכו במזמור לדוד ועין המים להצדיק דעת הט"ז והש"ך והפר"ח). ומשמע בבית יוסף שאין חילוק מפני מה סילקה, ואפילו אם סילקה לצורך הבישול להוסיף לה תבלינים נחשב הפסק מבישול הקודם (ובהגהות יד שאל כתב שרק אם סילק מלהתבשל עוד, אבל אם סיבת הסילוק לצורך הבישול אינו נחשב סילוק).

קכו **אסור**. לפי שברגע שסילקו מהאש כבר הקדירה לא עמדה להתבשל ואחר כך כשהחזירה הגוי נחשב בישול חדש, והבישול נעשה על ידי גוי בלי סיוע הישראל (שי"ך סק"ג).

קכז **הגיע**. וכשצד אחד הגיע למאכל בן דרוסאי וצד השני לא הגיע יש ספק מה דינו למחבר (מקור מים חיים).

קכח **למאכל בן דרוסאי**. שהיה ליסטים ידוע בזמן הגמרא והיה אוכל אחר שנתבשל קצת (רש"י לח.) ולכן כשמאכל הגיע לשיעור בישולו כבר נחשב כמבושל וראוי לאכילה.

קכט **שליש בישולו**. כיון שנחלקו הפוסקים ולרש"י והרשב"א זה כשליש בישולו ולרמב"ם זה כחצי בישולו לכן לענין שבת מחמירים עד חצי בישול, וכאן לענין בישול עכו"ם הקילו (בית יוסף) ולפי זה שכל הטעם הוא שהולכים להקל אם כן בכל הלכה של דין בישול עכו"ם יש לראות מה יותר קולא, וכפי שיתבאר בסעיף ט (בית הלל סק"א).

קל **כשסלקה**. וכל זה לדעת המחבר, אבל אנו שפוסקים שאפילו הדליק ישראל את האש או השליך קיסם מותר כל שכן בזה שמותר (שי"ך סק"ב).

קלא **אם בישלו וכו'**. פירוש: אם בישלו גויים את התבשיל כמאכל בן דרוסאי, וסילקו את הקדירה מהאש, אבל אם לא סילקו אפילו שהניחו הגוי ונתבשל כמאכל בן דרוסאי אם נגמר ביד ישראל מותר גם למחבר (פר"ח סק"ח).

קלב **כמאכל בן דרוסאי**. וכאן יש לפרש שמאכל בן דרוסאי הוא חצי בישול [ולא כמו בסעיף הקודם] ולכן אפילו אם בישלו הגוי שלישי בישול וגמרו ישראל עדיין המאכל מותר (בית הלל סק"א, קהל יאודה סעיף ח).

שלחן ערוך

יא

יש לאסור, אלא אם כן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרבה בדרך.

קלג ויש מתירין קלד בכל ענין, (טור בשם הרא"ש ור"ן ור"ף ומתיר"ם ואו"ח וסמ"ק סימן שכ"ג שר' יקר עשה בן מעשה וכו' וכל בו וכו' בסוד"ת ומרדכי ואגדה פא"מ ורא"ה ב"ה וסמ"ג דף נ"ז ע"ב ושכן קבל מר"י ור' ירוחם נ"ז ח"ו שכן הקימו רב הפוסקים ולא בדת השיג הפית יוסף ב"ה אר' ירוחם ב"ה עין שם) קלח וכן נוהגין. י הניח ישראל על גבי גחלים קלי עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם במאכל בן דרוסאי, ובא עובד פוכבים קלי והפך בו קלח ונתבשל, קלט אסור. יא הניח ישראל על גבי האש, והניח עובד פוכבים קלי לשמרו, והפך בו ואין ידוע עם סלקו העובד פוכבים עד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי, קמא מתיר. דפסק דברייהם קמב להקל (טור). וכן קמב ספק בשולי עובדי פוכבים וכיוצא בו, קמד מתיר קמח.

דעה ברורה

קלג ויש מתירין בכל ענין. אפילו אינו ערב שבת או ערב יום טוב ואין הפסד מרובה. אם בסוף גמרו הישראל ממש אבל לא בהיפוך בלבד (רעק"א מהפרישה). כי רק להקל אומרים שמאכל בן דרוסאי נחשב בישול ולא להחמיר (ט"ז סק"י). קלד בכל ענין. וכל זמן שמשיב מותר אפילו אם נתבשל יותר ממאכל בן דרוסאי (דרכי משה סי' קיד סק"ד) ואם בישל הגוי כמאכל בן דרוסאי ולקחו מהאש, וחזר אותו הגוי או גוי אחר וגומר אסור, כיון שתחילתו וסופו היה ביד גוי (תפארת למשה). קלה וכן נוהגין. וכן הסכמת הפוסקים (ש"ך סק"ד) והשל"ה הק' (דף עז) כתב להחמיר כמהרש"ל ולא מועיל בישול אחר בישול מאכל בן דרוסאי (והביאו פתחי תשובה סק"ד, וכן דעת הגר"א סק"ג). קלי עוממות. חלשות.

קלז והפך בו. וספק האם הכוונה והפך בו בבשר או והפך בו בגחלים שזה חיתוי בגחלים, וזה תלוי במחלוקת הפוסקים המבואר למעלה איזה חיתוי מועיל (כנסת הגדולה הגהת בית יוסף אות לג). קלח ונתבשל אסור. ומה שלא הגיה רבינו הרמ"א, הוא לפי שסמך על מה שכתב לפני זה, וכן דרכו בכמה מקומות. ועוד יש לפרש שרבינו הרמ"א מודה כאן לאסור, שהרי כאן בתחילה הגוי עשה מעשה והניח את הגחלים בתנור, ולבסוף עשה מעשה והפך את הגחלים, והישראל לא עשה מעשה חשוב שהרי הניח את הבשר על גחלים עוממות שאין בכוחם לבשל, וכיון שלולי פעולת הגוי לא היה בישול כלל לכן יש לאסור (ש"ך סק"ח [אפילו שמצד הסברא קשה לומר כן שהרי אין הגחלים החלשות גרועות מחיתוי או ניפוח מעט שמותר לרמ"א]). ומכל מקום למעשה צריך עיון (ערוך השולחן אות מז). קלט אסור. ואם להיפך הגוי הניח על גבי גחלים שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאכל בן דרוסאי ובא ישראל והפך בו ונתבשל, מותר. כיון שבלי חיתוי הישראל לא היה מתבשל כלל. אבל אם היה מתבשל גם בלי סיוע הישראל ובא הישראל וחיתה בגחלים אולי לא יועיל החיתוי (קהל יאודה). וכל זה לשיטת המחבר אבל לשיטת הרמ"א מותר שהרי הישראל עשה חיתוי הרבה והנחת הגוי לא היה בכוחה לבשל כלל.

קמ לשומרו. ומדובר כשאין לחוש שהחליפן העובד כוכבים (ש"ך סקט"ו). קמא מותר. ולא חוששים שסילקו העובד כוכבים, כי זה דבר שאינו מצוי (ט"ז סק"ה). קמב להקל. ובסימן קי סעיף ט השלחן ערוך ונושאי כליו מבארים מתי אומרים ספק דרבנן לקולא.

יב קמ"ו דגים קטנים שמלחן ישראל או עובד פוכבים, קמ"ז תרי הן פמו קמ"ח שנתבשלו מקצת בשול. ואם צלאן עובד פוכבים, אחר פן, קמ"ט מתירים. אבל דגים מלוחים גדולים, אינם נאכלים אלא על ידי הדחק; לפיכך אם צלאן עובד פוכבים, אסורים, ק"י ויש מתירין. הנה: וכן כל דבר קנא שצאקל חי על ידי קנב הדחק, ובשלו עובדי פוכבים, קנ"דו פדגים גדולים

דעה ברורה

קמג **כל ספק. אם חיתה ישראל באש או לא** (ט"ז סק"א).
קמד **מותר.** וכן כל דבר שבשלו לרפואה אינו בכלל אוכל ושלקות ואין בו בישול גויים (עין המים

אות ה בשם הריטב"א ע"ז נח.).

קמה **בירור הלכה:** וחיטים שהגוי בשלם עד שהגיעו למאכל בן דרוסאי וחוזרים ומיבשים אותם כדי לעשות מהם גריסים ושוב אינם נאכלים כי אם על ידי בישול אחר יש להתירם כי בישול עכו"ם הוא איסור דרבנן (שירי ברכה סק"ג). וכן שימורים מירקות שהנכרים מבשלים בבתי חרושת, ואחר כך מבשלם ישראל שנית, אם אינם ראויים לאכילה בלי בישול ישראל מותר, ואם היו ראויים לאכילה בלא בישול ישראל, ורק כדי לחממו מבשלו שנית אסור (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' מה). ומאכל שעושים בזמן הזה מתפוחי אדמה או אורז וכדומה שמתבשל על ידי גוי במים, ואחר כך מיבשין אותו ונעשה כמו קמח ששוב אינו ראוי לאכילה, ואחר כך מבשלו ישראל בישול קל [אינסטנט] יש להתיר, והמחמיר קדוש יאמר לו (באר משה ח"ד סי' מח. ובשני דינים

שהובאו כאן אפילו שנעשו בבתי חרושת גם שייך בהם בישולי גויים כמבואר בשבט הלוי שם בשם החזו"א).

קמז **דגים קטנים שמלחן.** ואחר המליחה כל הדגים הקטנים עולים על שלחן מלכים (בית יוסף). ויש אומרים שדגים קטנים עולים על שלחן מלכים ויש בהם איסור בישול עכו"ם, ורק דגים קטנים ביותר אינם עולים על שלחן מלכים ואין בהם בישול עכו"ם (רש"ל והביאו ה"ט סק"ב) ויש אומרים שסוגי הדגים שתמיד הם קטנים, הם עולים על שלחן מלכים, ושאר הדגים הרגילים שעתידים לגדול, הם אינם עולים על שלחן מלכים בעודם קטנים (הב"ח והביאו ה"ט"ז שם, והש"ך סקט"ז).
קמז **הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בישול.** ומכל מקום הדגים מותרים באכילה, כי על בישול שעל ידי האש גזרו ולא על בישול שעל ידי מליחה (ט"ז סק"ב).

קמח **שנתבשלו מקצת בישול.** ומכאן שמליחה נקרא מקצת בישול (יוסף דעת).
קמט **מותרין.** כיון שכבר היו יכולים לאכול את הדגים המלוחים לאחר המליחה כמו שהן חיים בלי בישול, שוב אין הצליה אוסרת משום בישול עובדי כוכבים (ט"ז סק"ב).

קנ **ויש מתירין.** אבל אם אינם נאכלים אלא על ידי דחק גדול ביותר לכל הדעות אסורים (ט"ז סק"ד). והלכה כדעה הראשונה להחמיר (פר"ח סק"א).

קנא **שנאכל חי על ידי הדחק.** וגם אם נאכל חי עם דבר אחר נחשב נאכל כמו שהוא חי (מג"א סי' רג סק"ג).

קנב **הדחק.** והדחק הוא דחק קטן (ט"ז סק"ד).

קנג **דינו כדגים גדולים.** שאסורים, ויש מתירין. ויש מי שכתב שדינם כדגים גדולים ולעולם הם אסורים (חידושי חתם סופר סק"ב). וכתב הטורי זהב (סק"ז) לכן חבושים וערמונים [קעסטי"ן בל"א] שאינם נאכלים חיים אלא על ידי הדחק יש בהן משום בישולי עובד כוכבים. ובתורת

שלחן ערוך

יג

(ד"ע). יידישער מלוח קנ"ה איז נאָכ פֿלל פֿמוֹ שְׁהוּא חֵי, וְאָסוּר אַם נִתְּפֶשֶׁל עַל יְדֵי עוֹבֵד בּוֹכָבִים (תוספות פ' החולין). **יג** קנ"דג שְׁמֻלְחוֹ עוֹבֵד בּוֹכָבִים קנ"ז פֿרוֹת שְׁעִשְׁנָן קנ"ח עַד שְׁהִשְׁרִין לֵאכִילָה, הָרִי אֵלּוֹ קנ"ט מִתְרִין, דְּמֻלּוּחַ אֵינּוּ פֿרוֹתָהּ בְּגִזְרָה זוֹ, קס"ז וְהַפְּעֵשֶׁן אֵינּוּ בְּמִבְשָׁל. חֲגָה: גַּם קס"א כְּבוֹשׁ קס"ב אֵינּוּ בְּמִבְשָׁל, דִּלָּא אָסוּר קס"ב אֵלָא בִישׁוּל שֶׁל קס"ד אֵשׁ (מור). **יד** בִּיצָה, אָף עַל פִּי שְׂרָאוּיָה לְגִמְעָה

~~~ דעה ברורה ~~~

חטאת (כלל עה דין טו) דעתו שהערמונים רוב אכילתן חיים. ויש מי שמתיר החבושים והערמונים (פתחי תשובה סק"ה בשם תשובת מים רבים סי' טו-כ).
קנ"ד **ובשר מלוח**. שלא שהה הרבה זמן במלוח (ט"ז סק"ה).
קנ"ה **אינו נאכל כלל כמו שהוא חי**. אבל כשנמלח הרבה ושהה במלח הרבה זמן הוא ראוי לאכילה בלי בישול (ט"ז סק"ה).
קנ"ו **דג שמלחו וכו' ופירות שעשנן**. וכן להיפך (פשוט).
קנ"ז **ופירות שעשנן**. פירוש: שתולים אותם באוויר ומניחים תחתיהם גחלים ודברים המרבים עשן, עד שנעשים ראויים לאכילה (פרישה סי' פז) ואפילו אם הפירות מתחממים עד שהיד סולדת בהם מהעישון הם מותרים כי אין העישון כבישול (כך משמע מפשט לשון המחבר שלא חילק וגם בסי' פז כתב שעישון אינו בכלל בישול).
קנ"ח **עד שהכשירן לאכילה**. אבל אם לא הוכשרו לאכילה על ידי המליחה והעישון ונגמרו על ידי הבישול אסורים (פשוט ממשמעות לשון השלחן ערוך).
קנ"ט **מותרין**. ואפילו לכתחילה מותר למלוח ולעשן על ידי גוי (טור).
קס **והמעושן אינו כמבושל**. ואם בישלו גוי אחר כך אין בו איסור בישול גויים כי מסתמא על ידי העישון כבר היה ראוי לאכילה (פרי תאר סקט"ז).
קס"א **כבוש**. במים, אבל בחומץ מחמת חריפות החומץ הם כמבושל ולכן שימורים כבושים בחומץ אסור לקנות מהם (הרב בתי כהונה והביאו שיורי ברכה סקט"ו וערך השלחן סק"ב).
קס"ב **אינו כמבושל**. וכן יבוש בחמה אינו כבישול, אבל יבוש בתנור נחשב כצליה ואסור (כנסת הגדולה סקט"ב והחילוק בין בחמה או בתנור כתבו האחרונים).
קס"ג **אלא בישול של אש**. אבל מליח ומעושן וכבוש אינם בגדר בישול כלל שהרי אין בהם חום. ובבישול הקיטור נחלקו הפוסקים האם הוא דומה למעושן או לבישול ממש, ורבים הקילו ואחרים החמירו (כמבואר בדרכי תשובה סי' קיג סקט"ז).
קס"ד **אש**. או תולדות האש כמו אם גוי הניח ביצה בצד קדירה חמה או על בגד שהוחם האש כדי שיצלה (שהרי בשבת חייב עליו כא"ח סי' שיח סעי' ג) וכן בישול בכלי ראשון שהוסר מהאש והיד סולדת בו (שהרי הוא מבשל) אבל בישול בחמה או בחמי טבריה אינו בישול באש (ורק בשבת גזרו תולדות חמה אתו תולדות האש. שו"ת אפרקסתא דעניא ח"ב סי' קמא, וקרו אורה נדרים מט. וכן הוא בכף החיים סק"ד). ובתנור מיקרוגל שאינו עובד על אש אלא על גלים אלקטרומגנטיים [קרינה בתדירות גבוהה], וצורת הבישול שהמאכל מתחמם מבפנים על ידי קרינה, יש שרצו להתיר שאינו נחשב דרך בישול (שו"ת להורות נתן ח"ז סי' סד) אולם הסכמת הפוסקים לאסור בו בישול עכו"ם, כי הגזירה אי לא משום עצם הבישול שאז היה עלינו לחקור בטיב הבישול אם דומה לאש ממש, אבל כיון שהגזירה הוא להתרחק מבישולם שמביא התקרבות לא משנה איכות וצורת הבישול, וגם שסוף סוף יש בו

חַיָּה, ^{קס"ה}אם בְּשִׁלָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים, ^{קס"ו}אֲסוּרָה. ^{קס"ז}טוּ תַּמְּרִים ^{קס"ח}הַפְּרִים קֶצֶת, ^{קס"ט}שְׂאִינָם
נֶאֱכָלִים אֶלָּא עַל יְדֵי ^{קס"י}הַדְּחָק, ^{קס"ב}אם בְּשִׁלָּם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, ^{קס"ג}אֲסוּרִים. ^{קס"ד}טז בָּלִים ^{קס"ה}עֵי שֶׁבִּשְׁל

~~~ דעה ברורה ~~~

אש חשמל [אלקטרי], וודאי שבישול בחשמל הוא בכלל גזירת בישול, ובפרט ששני
החששות שבגללם אסרו בישול עכו"ם שייכים גם בבישול במיקרוגל, שהרי יש חשש משום
חתנות, ושמה יכניס דברים טמאים (וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קפה, וח"ט סי' קסב, ולגבי מה שהתירו שאין דרך
בישול כן, עיין בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' נב שהמבשל בשבת בתנור מיקרוגל חייב עליו משום מבשל, כי כל דבר שדרך אנשים
לבשל כך נחשב בישול, ונחשב דרכו בכך. וכן הכרעת כל גדולי פוסקי הדור להחמיר, וכן הובא בשמו של הגר"ש אלישיב זצ"ל בספר שבות
יצחק עמוד סא שאין מקום להקל. ובתשובות והנהגות ח"ה סי' רמט אות ב גם אסר שהרי בבישול עכו"ם העיקר אינו אם נחשב מדיני
התורה כבישול אלא אם לבני אדם הוא בישול חשוב ומקובל כשאר בישול באש, וכל תולדות חמה שהותר זה בגלל שאין דרך לבשל
באופנים אלו לסעודה). וברור שכל זה הוא כשמבשל במיקרוגל בישול חדש אבל דבר שכבר בושל
בישול גמור ומכניסו למיקרוגל לחממו לא שייך בזה בישול עכו"ם. ואם המאכל כבר התבשל
כמאכל בן דרוסאי תלוי במחלוקת בסעיף ט (כך נראה).

^{קס"ה}אם בשלה עובד כוכבים אסורה. פירוש: אם בישלה גוי עד גמר בישולה, אבל אם בישלה
הגוי אפילו עד שכבר ראויה כמאכל בן דרוסאי ואת המעט בישול שנשאר בישראל יש
להקל [גם] לשיטות שמחמירים בשאר דברים אם בישראל הגוי כמאכל בן דרוסאי והמשיך
הישראל]. וגם להיפך אם ישראל בישל משהו בלבד ואת המשך הבישול בישל גוי אין בו
משום בישול גויים (פרי תאר סק"ז והביאו רוב האחרונים). ויש מי שהחמיר בכל זה (עין המים סק"ב).

^{קס"ו}אסורה. כיון שאינה נאכלת חיה אלא על ידי דחק גדול (ט"ז סק"ד). וצריך עיון שהרי בשבת
(קמג:) כתבו התוספות (ד"ה הלכה) שדרך ביצה לגומעה חיה ועומדת לכך (דעת תורה, ונשאר בצריך עיון).

^{קס"ז}תמרים וכו'. אבל אגסים ותפוחים אפילו מיני פירות שרוב אכילתם הוא על ידי בישול
[קומפוט] אם בשלם הגוי מותרים לפי שאם רוצים יכולים לאוכלם חיים, וגם שרוב אכילתם
חי (ש"ך סק"ט).

^{קס"ח}המרים. וכן בצל אפילו שלפעמים אוכלים אותו חי מכל מקום אין טוב לאוכלו כמו
תפוחים (תוספות שבת מח. ד"ה דזיתים והביאו המג"א סי' רנד סק"ג) וגם בצל חי קשה לגוף כחרבות (תוספות תענית
ל. ד"ה ערב) ולכן יחשב אינו נאכל אלא על ידי הדחק ואם יבשלם הגוי יאסר משום בישול
עכו"ם (דעת תורה). וכן לימונים ושאר פירות חמוצים שאינם נאכלים חיים אפילו נאכלים על
ידי הדחק (כסא אליהו סעיף ג) וכן שומין בזמנינו אינם נאכלים חיים ויש בהם בישול גויים (פר"ח

סקכ"ד).

^{קס"ט}הדחק. מחמת רוב חריפותם, ואינם נאכלים אפילו כשיעור בשר מבושל כמאכל בן
דרוסאי (פרי תאר סק"ח).

^{קע}אסורים. וגם אגוזים גדולים שמורחים את קליפתם המרה ומבשלים אותם אסורים משום
בישול עובדי כוכבים לפי שאינם נאכלים חיים ועולים על שלחם מלכים (ט"ז סק"ד). והלפת
הגם שיש מקצת בני אדם שאוכלים אותם חי בטלה דעתם אצל כל אדם ויש בו משום
בישול גויים (פר"ח סקכ"ד).

^{קע"א}שבישל בהם העובד כוכבים לפנינו. ואפילו אם בישל הגוי לעצמו בבית הישראל, כי
כשהעוזרת מבשלת לעצמה אין דרך שאחד מבני הבית יחתה באש, אבל אם בישל בבית

שלחן ערוך

טו

בְּהֶם הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים קעבֿלֶפְנִינוּ קעגֿדְבָרִים שֵׁישׁ בְּהֶם מְשׁוּם בְּשׁוּלִי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, קעדֿצְרִיכִים קעהֿהַכָּשֶׁר. קעיֿוִישׁ אֹמְרִים קעיֿשְׁאִינֶם צְרִיכִים. וְאִם לְדְבָרֵי הַמְצָרִיכִים הַכָּשֶׁר, קעהֿאֵם הוּא כְּלִי הָרֶם קעטֿמִגְעִילוֹ קפֿשֶׁלֶשׁ פְּעָמִים, וְדִיו, מִפְּנֵי שְׁאִין לְאִסוּר זֶה עֶקֶר קפאֿמְדַּאֲרִיתָא. הֵגֵה: עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁבִּשְׁל קפבֿלְחוּלָה קפבֿבְּשֶׁבֶת, קפדֿמִתֵּר לְמוֹצָאֵי שְׁבֶת, אֶפְלוּ לְבָרִיא, וְאִין בּוֹ מְשׁוּם בְּשׁוּלִי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, דְּכָל פְּתָאֵי גִּזְנָא הֶפְרָא אֶפְא. (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְ"ן שֶׁכ"ב מְשֻׁם הַרַ"ה).

~~~ דעה ברורה ~~~

ישראל לצורך ישראל כבר אמרנו שהמאכל מותר לרמ"א כי רגילות שאחד מבני הבית חיתה באש (ש"ך סק"כ) [וכיצד נוהגים עיין בדברינו שם].

קעבֿלֶפְנִינוּ. והישראל רואה את הבישול כך שאין לחשוש שבישל דברים אסורים, וכל הנידון הוא רק משום בליעת בישול הגוי.

קעגֿדְבָרִים שֵׁישׁ בְּהֶם מְשׁוּם בִּישׁוּלִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים. שנתבארו בכל הסימן לפנינו.

קעדֿצְרִיכִים הַכָּשֶׁר. כי בליעת איסור בישול גויים שווה לכל בליעת איסור דרבנן. ובדיעבד אם בישלו בלי הכשר ויש רוב בתבשיל מותר, כי איסור בישולי גויים בטל ברוב (ש"ך סקכ"א). ולכן אם רחצו כלים שנאסרו מבישול עכו"ם עם הרבה כלים לא נאסרו שאר הכלים, וגם אם היה שומן דבוק בכלי הגוי לא נאסרו שאר הכלים שהרי בישול עכו"ם בטל ברוב (כנסת הגדולה הגהת הבית יוסף סקע"ו וכן הביאו רוב הפוסקים) ושיטת המהרשד"ם (חיד"ד סי' מא) שבישולי גויים אינו בטל ברוב אלא בשישים.

קעהֿהַכָּשֶׁר. וכן הלכה (הגר"א סק"מ, וראיה מפנאדיש שאוסר בסי' קיב סעיף ו וכאן סעיף ג טעם הנבלע בו. אבל הפר"ח סקכ"ה כתב שיש לחלק בין טעם הנבלע באוכל שיש לאסור לטעם הנבלע בכלים שיש להתיר לדעת הטור).

קעיֿוִישׁ אֹמְרִים שְׁאִינֶם צְרִיכִים. כי כל האיסור הוא משום קירוב הדעת וחתנות ובבליעת כלים לא שייך חששות אלו.

קעזֿשְׁאִינֶם צְרִיכִים. ומכל מקום צריכים הדחה (בית יוסף).

קעהֿאֵם הוּא כְּלִי חָרָס מִגְעִילוֹ שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים וְדִיו. פירוש: אפילו שבשאר איסורים גם באיסורי דרבנן (שיש להם עיקר בתורה כמו דם שמלחו) אין הגעלה לכלי חרס, בבישול עכו"ם יש להם הכשר ומגעילו שלוש פעמים ואנו סומכים לומר שעל ידי ההגעלות הללו נפלט כל מה שיכול להיפלט מכלי זה (הגר"א סקמ"א).

קעטֿמִגְעִילוֹ. ואפילו לאחר שעבר מעת לעת מבישול הגוי צריך להכשירו (שהרי כתב הטור בסי' קכב כלי

חרס שאינו בן יומו ומשמע שאפילו שאינו בן יומו צריך הכשר, כסא אליהו סק"ד). ונחלקו הפוסקים האם בתוך מעת לעת מבישול הגוי יכול להכשירו או לא, יש אומרים שיכשירו רק לאחר שעבר מעת לעת מבישול הגוי (סולת למנחה כלל עה) ויש אומרים שגם בתוך מעת לעת יכול להכשירו (ערך השלחן סקכ"ב).

קפֿשֶׁלֶשׁ פְּעָמִים. כיון שאין כל החמים שווים ויש לפעמים דבר חם שהוא יותר חם מאחר, ואם יגעילו פעם אחת יש לחוש שהמים שחמים שהכשיר בהם לא היו כל כך חמים כמו החום שיש עכשיו בבישול, וכשמגעילו שלש פעמים הוחזק לכל מיני חמים (הר"ן סוף עבודה זרה והבית יוסף הביאו בסי' קכא בד"ה הגעיל כלי).

קפאֿמְדַּאֲרִיתָא. ואם נשפך טיפה מבישול עכו"ם על קדירה עם תבשיל ויש שישים נגד הטיפה גם הקדירה מותרת (דעת תורה בסוף הסימן. כי לט"ז בסי' צב גם בבשר בחלב אינו

~~~ דעה ברורה ~~~

אלא חומרא לאסור הקדירה, ובסוף סי' צט לשיטת השלחן ערוך בדרכו להשתמש בשפע מותר הקדירה, וגם להט"ז יש להקל כאן כיון שבדיעבד גם ברוב מותר כמו שכתב הש"ך (בסק"א).

^{קפב} **לחולה בשבת.** אפילו לחולה שאין בו סכנה שמותר לו לאוכלו בשבת (או"ח סי' שכח סעיף יט). אבל אם יש לו רק מיחוש בלבד אינו בגדר חולה ואסור בבישולי גויים.

^{קפג} **בשבת.** ודווקא שנתבשל בעבורו בשבת אז מותר לחולה לאוכלו, כיון שיש היכר בדבר שלישראל אסור לבשל בעבורו, אבל גוי שבישל בימי החול לצורך החולה אסור לו לאכול מתבשיל זה, אפילו אין שם ישראל שיכול לבשל בעבורו, ודין המאכל כמו שאר איסורי דרבנן שאסורים באכילה לחולה שאין בו סכנה (פרמ"ג או"ח שכח משבצות זהב סק"ו).

^{קפד} **מותר למוצאי שבת אפילו לבריא.** וזה כדברי הר"ן בשם הרא"ה והביאם הבית יוסף. אבל הרשב"א (במשמרת הבית) כתב וחלילה וחס שלא הותר אפילו לחולה עצמו אלא בעת הצורך בלבד שזה בשבת, אבל למוצאי שבת חוזר המאכל לאיסורו אפילו לחולה וכל שכן לבריא. וראיה מפת גויים שהתירו בסימן קיב סעיף ה פת בעלי בתים במקום שאין פלטר מצוי, וזה רק במקום ההוא, אבל אם יקח עמו את הפת של בעלי בתים לעיר אחרת שמצוי שם פת פלטר ברור שחזר הפת של בעל הבית לאיסורו (ט"ז סקט"ו). אבל בנקודות הכסף הסכים לדברי הרמ"א להתיר במוצאי שבת אפילו לבריא, שהרי כשבישל לחולה יש בזה היכר ולא שייך בו חתנות. והאחרונים חלקו (פר"ח סק"ו ובית הלל), וחלילה להקל ואפילו לחולה עצמו אסור במוצאי שבת (באר היטב סק"ט, ושערי דעה סק"ה). ומכל מקום הכלים שבישל בהם הגוי לכל הדעות יש להתירם לאחר מעת לעת בלי הגעלה (פתחי תשובה סק"ו בשם חכמת אדם כלל סו אות יב). ובדיעבד יש להתיר גם מאכל שנתבשל בהם בתוך מעת לעת (שיורי ברכה סק"ח בשם הרב בתי כהונה, ועין המים סק"ג).

תנו רבנן

מכתב מהרב הגאון רבי אלחנן וינד שליט"א מו"צ דחסידי בעלזא אשדוד ובעל מחבר ספר נועם הלכה ה"ח בס"ד לכבוד הרה"ג ר' אשר הורוביץ של שליט"א, מו"צ דעת יראים בעיה"ק ירושלים תובב"א. אני ממש מתפעל כל שבוע שאני רואה את הקונטרס הנפלא "דעה ברורה" מלא וגדוש בדברים של מעם אמרתי אולי הוסיף כמה מילים,

- ובפרט בנושא פת ובישול עכו"ם אמרתי שיש להאריך בזה היות שבזמנינו מצוי מאוד עוזרות בבתי הישראלים, מכל העמים ומצוי מאוד השאלות בנושא זה,
- כגון עכו"ם הנמצא בבית ישראל ואופה בבית הישראל והעכו"ם עושה הכל אולם התנור נדלק על ידי שעון שבת בשעה מסוימת, ויש לדון בזה האם נקרא אפיית ובישול ישראל או לא, ועיין בספרי נועם הלכה פסקי הלכות עכו"ם בבית היהודי שהבאתי בשם כמה פוסקים המצדדים להתיר אפילו באופן שבמשך היום אינו דולק כלל, ועד עכשיו היה תמיד ישראל א' בא בבקר והדליקו, ורצו להנהיג שיעשו שעון שבת, והנה במנח"י חלק ד' מצדד להתיר בזה, ויש פוסקים שרצו להתיר רק אם התנור נשאר חם, אבל לענ"ד נראה שבזמנינו אין החמימות של אתמול מועיל כלל לחמימות התנור כי הכל נעשה על ידי כוח האלקטרי, וזה שהתנור חם אינו מעלה ומוריד כלל, ולכן נראה להתיר בכל אופן ולא גרע מנפיקה דעיקר הדלקת האש על ידי ישראל הוא רק להיכר ובה שהגוי אינו מדליק סגי להתיר, והאמת שיש הרבה לדון בענין שעון שבת ועיין בספרי סי' י"ם סעי' י"ב שהבאתי הרבה מחמירים בזה כיון שאינו ניכר שישאל מבשל הגם שלענ"ד נראה להתיר דהעיקר היא שהגוי לא יבשל כדי שיהיה ניכר, וראיתי פוסקים הנוטים להקל אפי' במדליק דרך שלם רחוק, וקשה להתיר בזה דיוצא לנו שאדם הנמצא במדינה אחרת וידליק כאן ואולי יש בזה צדדים להתיר.
- וכן מצוי מאוד שרק העוזרת נמצא בבית ורוצה לבשל, ונמצא שם רק ילד קטן, יש פוסקים המחמירים בזה וגם בספרי שם סעי' ו' כתבתי להתיר, ובסי' ו' סעי' ח' כתבתי שמכל מקום בעיני קטן בר דעת, והמעט להתיר כיון שהוא גם לצורך הקטן כמבואר בערוגות הבשם סי' קט"ו, וכתבתי שם עוד בענין נאמנות לקטן דלכאורה אין נאמנות לקטן ומכל מקום התירו כאן לסמוך על הקטן שאומר שהדליק את התנור כיון שבזמנינו הדלקת התנור הוה דבר קטן שגם ילד קטן יכול לעשותו בקלות ולכן נאמן בזה. ויש עוד הרבה להאריך בזה אולם אין הזמן בידי כעת אולם מפני גודל נחיצות החדרת הנושא בתודעת הציבור כתבתי מעט מהמעט, ועוד חזון למועד.

אלחנן וינד

מחבר סדרת הספרים "נועם הלכה" לבית היהודי ה' חלקים.

סימן קטו – דין חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, וגבינה וחמאה, וכו' ג' פסוקים
א חֶלֶב אֲשַׁחֲלֹבוּ עֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֵין יִשְׂרָאֵל רֹאֶהוּ, אֲסוּר, גִּשְׁמָא עֵרֵב בּוֹ חֶלֶב הַטָּמֵא.
 הִיָּה חֹלֵב בְּבֵיתוֹ יִישְׂרָאֵל יוֹשֵׁב מִבְּחוּץ, הֵאָם יִדְוַע שְׂאֵין לוֹ דְּכָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ,
 יִמָּתֵר, יִאָּפְלוּ אֵין הַיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְרֹאוֹתוֹ בְּשַׁעָה שְׁחֹא יִחֹלֵב.

~~~ דעה ברורה ~~~

א שחלבו עובד כוכבים. בין לצורכו ובין לצורך ישראל (טור וט"ז סק"א ושי"ך סק"א והסכמת כל הפוסקים).
 ועשה ממנו, חלב מעובד [שהוא חלב שעשו ממנו חלב הומוגני], משומר, מאודה, ממותק,
 מרוכז, מעובה, מוצק, כחוש, מותסס, מעוקר, מפוסטר, נמס, וכדומה.

ב אסור. באכילה מדרבנן (כפי שיבואר). והאוכלו מכין אותו מכת מרדות (רמב"ם מאכלות אסורות פ"ג הט"ו
 והביאו הטור) ועובר על לא תטוש תורת אמך, ופורץ גדר שעשו רבותינו הקדמונים, ומקיל
 במאמרם שכל דבריהם כגחלי אש (איסור והיתר סוף שער מה).

ג שמא עירב בו חלב טמא. של גמל וסוס. וחוששים כן אפילו כשחלבו לצורכו ויש סברא
 שודאי לא עירב חלב טמא כי חלב טמא אינו מעמיד, אפילו הכי אסור (ט"ז סק"א). מאחר ואין
 הגויים נזהרים מחלב טמא יש לחוש גם לזה (לבוש).

ד חלב טמא. ואפילו שחלב טהור צבעו לבן וחלב טמא צבעו ירוק, ואם כן ברור שחלב זה
 אינו כולו חלב טמא, מכל מקום חוששים אולי עירב בו מעט חלב טמא בכמות שאי אפשר
 להבחין (לה:). וכיון שמטעם זה נאסר חלב שחלבו גוי אם כן ברור שהאיסור מדרבנן, כי
 מהתורה מין במינו בטל ברוב, ורק מדרבנן צריך שישים, ומאחר ומראה החלב לבן אם כן
 ידוע שברובו הוא חלב טהור (שי"ך סי' קיח סק"ח. אולם הרעק"א שם כתב שחלב טהור וחלב טמא נחשבים מין בשאינו מינו

לפי שאין טעמים שוה. אולם במגיד משנה פ"ג הט"ז כתב שבאמת טעמים שוה).

ה טמא. ואפילו בזמן הזה שאין חלב טמא מצוי כלל בינינו אסור, כי לא חילקו חכמים
 בגזירתם ואסרו בכל ענין (מטה יהונתן). ואפילו אם הוא מאוס גם בעיני הגויים אסור, כי יש
 לחוש שאפילו שמאוס בעיניהם מכל מקום הם מוכרים לאחרים (חקקי לב סי' לב מספר זרע אברהם).

ו היה וכו'. כי מפני שבחליבת גוי ישנם כמה חששות, א. שאולי בשעת החליבה חלב גם
 מהטמא ועירב עם החלב הטהור. ב. אולי עירב מחלב טמא שמוכן אצלו בבית. ג. אולי יצא
 ממקום החליבה וחזר והביא עמו חלב טמא ממקום אחר. ולכן כדי להתיר חליבתו צריך שלא
 יהיו חששות הללו, ולכן אופני ההיתר שיבואר בהמשך משתנים לפי הענין.

ז וישראל יושב מבחוץ. ורואה שלא הכניס שם דבר טמא בשעת החליבה (ט"ז סק"ב) ואם כן כבר
 אין לחוש שמא יצא והכניס חלב טמא למקום החליבה. וכדי לדעת כן בבירור צריך שישב

במקום שרואה את היציאה מהמחלבה (שו"ח חקקי לב סי' כז. ולדעת המהריק"ש אם נמצא הישראל המחוייב היינו באותו
 כפר, כי הוא כנראה דעתו כפרישה ששיבת ישראל הוא מטעם שהגוי מפחד, אבל לפי שאר הפוסקים הטעם שיושב בחוץ זה לראות שלא
 הביא מבחוץ דבר טמא), וגם צריך לשבת שם כל שעת החליבה מתחילתה ועד סופה (לבוש וחכמת אדם

וכפי שכתב הרמ"א שצריך להיות כבר בתחילת החליבה).

ח אם ידוע שאין לו דבר טמא בעדרו. שאז אין חשש שאולי בשעת החליבה חלב גם את
 הדבר טמא ועירב החלב יחד. וגם לא חוששים שאולי יש לו חלב טמא אצלו (כך מתבאר מדברי

השי"ך סק"ח ופר"ח וכן כתב הט"ז סק"ב לדעת המחבר).

י"ה היה לו דבר טמא בעדרו, ויהישראל יושב מבחוץ והעובד פוכבים חולב מ"לצריך ישראל, אפלו אינו יכול לראותו כשהוא יושב, אם יכול לראותו כשהוא עומד, ממה, ויהישראל שפא יעמד ויראהו, ויהוא שידע שחלב טמא אסור לישראל.

דעה ברורה

ט ידוע. ידיעה ודאית (כך משמע פשוט לשון המחבר).

י דבר טמא. פירוש: בהמה טמאה.

יא מותר. אפילו אם אין הגוי חולב לצורך ישראל (ב"ח ופ"ח וכן מוכח בש"ך וגם כך משמע לשון המחבר שלא חילק) וגם אינו יודע שחלב טמא אסור לישראל (פשוט וכן כתב בחלקת בנימין סק"ב), שהרי נסתלקו כל השלשה חששות שבגללם נאסר חלב עכו"ם. ואם הבית שחולב בו נעול ואין באפשרות ישראל להיכנס בו גם כן מותר (חזון איש סי' מא סק"א) ויש מי שהתיר בזה רק בשעת הדחק (ערוך השולחן סוף אות ז) ויש מי שהחמיר (חקקי לב סי' כז, כי הוא הולך כדעת הדרישה שצריך שהגוי יפחד).

יב אפילו אין ישראל יכול לראותו בשעה שהוא חולב. אפילו אם יעמוד, ואם כן היה מקום לומר שאינו מפחד מהישראל שיושב מבחוץ, מכל מקום החלב מותר, כי הרי אין לו בהמה טמאה בביתו ואין חשש לא שחלב עכשיו מדבר טמא ולא שהיה לו חלב טמא בבית מחליבה קודמת, וכל החשש רק שיביא מבחוץ ואת זה הישראל שיושב מבחוץ רואה (על פי הט"ז סק"ד והש"ך סק"ח). ולדעת הפרישה מה שצריך שישראל יושב מבחוץ זה כדי שיפחד הגוי מלערב שם דבר טמא (וכבר דחו הש"ך).

יג חולב. וכל זה שיש על כל פנים דבר טמא באותו העיר, שאז צריך שישראל יושב בחוץ ויראה שאין הגוי מביא חלב טמא ממקום אחר, אבל כשאין בהמות טמאות באותו העיר לא צריך שישראל יושב מבחוץ למקום החליבה. וכן אם חלב טמא נמכר ביוקר מחלב טהור אין לחשוש שהוא יקנה ביוקר ויפסיד כסף בשביל לערב (פ"ח סק"ו ועוד אחרונים שעמדו בשיטתו כמבואר בדרכי תשובה ס"ק ו-ז). אולם דעת רוב הפוסקים שיש להחמיר בחלב עכו"ם אפילו כשהחשש רחוק מאוד (חתם סופר ס"ק קז והביאו הפתחי תשובה סק"ג ועוד חבל אחרונים כמבואר באריכות בדרכי תשובה סק"ו). כי חלב עכו"ם נאסר במנין, ולכן אפילו כשהחשש רחוק מאוד עדין הוא בכלל הגזירה, ומה שהתירו כשישראל יושב בחוץ אפילו שאינו רואה את מקום החליבה זה מפני שאין לגוי בהמה טמאה וכשרואה שאינו יוצא משם זה ידיעה ודאית שהחלב הוא רק חלב טהור (בית מאיר וחכמת אדם תחילת כלל סז, ופרי תאר ואבני נזר סוף סי' קג ואגרות משה סי' מט). ועוד כי חלב עכו"ם נאסר במנין ודינו ממש כמו הגבינות שאסרו חכמים אפילו כשידוע בודאות שלא נתערב בהם חלב טמא, ומה שמוותר כשישראל רואה החליבה היינו כי באופן זה לא גזרו חכמים (חתם סופר שם). ולכן למעשה אפילו אם יהיה ההלכה כפרי חדש מכל מקום כבר קיבלו עליהם בני אשכנז כדברי האוסר ואם כן כבר אסור עליהם משום נדר ואין לזה התרה (חתם סופר שם) וגם בני ספרד במקום שאין מנהג פשוט להקל יש להם להחמיר, וכך פשטה ההוראה בכל גלילות טורקיה וארץ הצבי (ברכי יוסף סק"א). וכבר תמה המהר"ם חגיז (שהיה גיסו של הפרי חדש בשו"ת שתי הלחם סי' מב) שהקל בזה במקום שהיה לו להחמיר כמנהגן של ישראל.

יד היה לו דבר טמא בעדרו. ובזה ביותר יש לחשוש שחולב גם מהבהמה הטמאה שאצלו ועירב החלב הטמא עם החלב הטהור.

כהנה: וְלִכְתָּחֲלָהּ כִּי צָרִיךְ לְהִיטֵל הַיִּשְׂרָאֵל בְּבִתְחִילַת הַחֲלִיבָה כִּדְכֵּה וְיִרְאֶה בְּכָלִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכָלִי שְׁחֹלְכִין בּוֹ כִּי דָּבָר טָמֵא (א"י הָאָרֶץ בְּקֵל מ"ה).

~~~ דעה ברורה ~~~

^{טו} **והישראל יושב מבחון.** וכבר ראה שהכלי שחולבים בו נקי (ש"ך סק"ח בביאור דעת המחבר, ושאר פוסקים לא כתבו כן).

^{טז} **לצורך ישראל.** שאז יש לגוי סיבה לפחד מהישראל היושב בחוץ, אבל כשחולב לצורך עצמו אין הגוי מפחד כלל מלערב חלב טמא, ולכן כדי שהחלב יהיה כשר צריך שהישראל יראה את החליבה, ויבדוק שאינו מערב חלב טמא, שהרי יש דבר טמא בעדרו (ש"ך סק"ג).

^{יז} **מותר שירא שמא יעמוד ויראנו.** ונחשב כראיה גמורה, בגלל שיש כאן ידיעה ודאית שלט עירב חלב טמא. ולפי זה לא צריך שהישראל ישב שם כל זמן החליבה, אלא אפילו יושב מעט ואחר כך יוצא ונכנס וחוזר ויושב בחוץ החלב מותר, שהרי הגוי ירא שאולי עכשיו עומד הישראל בחוץ ויראנו, וכל שכן אם הוא יוצא ונכנס לחדר שחולבים בו שהחלב כשר (ש"ך סק"ד, וכן כתב גם ה"ט"ז סק"ג, אלא שהט"ז כתב, וכל שכן שמועיל יוצא ונכנס. והש"ך כתב, שאפילו ביוצא ונכנס מותר, וכל שכן יוצא ונכנס למקום החלב). וכל זה כשרק גוי אחד חולב, אבל אם במחלבה כמה גויים יש לחוש שגוי אחד חולב דבר טמא וגוי אחר שומר ובודק אם הישראל מתקרב למקום החליבה (פר"ח סק"כ ושו"ת זקן

אהרן סוף סי' מו ושו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' כה).

^{יח} **שירא שמא יעמוד ויראהו.** וכשמפחד מחוקי המדינה שאסרו לערב חלב טמא בטהור ושולחים מפקחים וכשמוצאים שעירבו יכולים לסגור את המחלבה ולעניש בקנס כספי, יש שכתבו שאין בחלב זה חשש חלב עכו"ם מפני שודאי לא עירבו בו חלב טמא מחמת יראה (שו"ת אגרות משה סי' מז-מט וחולק על שיטת החתם סופר שהובא למעלה וכאן בהמשך. וגם החזון איש סי' מא סק"ד נקט כסברא זו, אולם הוא סובר לעיקר כדעת הפרי חדש המובא למעלה להתיר בידוע שאין בהמות טמאות בעיר אבל רוב הפוסקים חולקים על הפר"ח כמבואר למעלה). ורוב הפוסקים אוסרים כי אפילו חשש רחוק מאוד הוא בכלל גזירת חלב עכו"ם (על פי שיטת החתם סופר שמובא למעלה. וכ"כ שו"ת זקן אהרן ח"ב סי' מד ומנחת אלעזר ח"ד סי' כה, ומלמד להועיל סי' לו אות ד והר צבי סי' קג, וחלקת יעקב ח"ב סי' לז-לח) ובפרט כי המחלבות הגדולות קונות את החלב ממשקים קטנים שאין עליהם השגחת המדינות כל כך, ואם כן יש לחוש לדבר טמא כבר לפני שבא למחלבות הגדולות (חלקת בנימין ציונים סקנ"ד) ובפרט שמפעם לפעם שומעים שיש שלא שמרו על כללי המדינות. ונראה שראוי להחמיר (אגרות משה שם סיים שראוי לבעל נפש להחמיר. ובחלק ב סי' לה כתב שראוי לבני תורה להחמיר. ובתשובה שנדפסה בסוף ספר פתחי הלכה כתב שבמקום שאפשר להשיג חלב שתחת השגחת ישראל אפילו אם יש קצת טורח למצוא את החלב וגם החלב קצת יותר ביוקר אין מהראוי להקל בזה).

^{יט} **והוא שידוע שחלב טמא אסור לישראל.** כי אם אינו יודע אינו מפחד מלערב חלב טמא (טור).

^כ **הגה:** ולכתחילה צריך להיות הישראל בתחילת החליבה, ויראה בכלי שלא יהיה בכלי שחולבין בו דבר טמא. פירוש: לכתחילה צריך שני תנאים כדי להתיר החלב, א. להיות בתחילת החליבה. ב. לראות בכלי שחולבין בו שאין בתוכו דבר טמא (דרכי משה, וש"ך סק"ח). וכפי שיתבאר. [ובחדרי דעה ד"ה בהגה ומיהו, פירש, שהכל תנאי אחד, שצריך להיות במחלבה בתחילת החליבה והיה יכול לראות ברגע ההתחלה, ואפילו שבמציאות לא ראה, כי כשיכול לראות ברגע ההתחלה ודאי שהגוי מפחד].

^{כא} **ולכתחילה צריך להיות הישראל בתחילת החליבה.** פירוש: מה שכתב המחבר שצריך ישראל להיות אצל החליבה, היינו שיהיה שם מתחילת החליבה, ולא שיבא באמצע החליבה.

כ"ו וְנִהְיֶה לְהַחֲמִיר כִּי שֶׁלֹא יִחַלֵּב בְּכָלִי כִּי שֶׁדִּרְכּוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים לְחַלֵּב בּוֹ, אֲשֶׁמָּא נִשְׁאָרוּ בּוֹ צִחְצוּחֵי חֶלֶב שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים (שם).
כ"ז מִיָּהוּ בְּדִיעֵבֵד אֵין לְחֹשׁ לְלַכֵּל זֶה (ש"ד ועס"ק ח').

דעה ברורה

ותנאי זה צריך בין יש דבר טמא בעדרו ובין אין דבר טמא בעדרו. ובפשטות משמעות לשון הרמ"א דין זה הוא רק לכתחילה, שהרי כתב ולכתחילה צריך להיות הישראל בתחילת החליבה, אבל בדיעבד אין הדין כן וכפי שיבואר בהמשך (ט"ז סק"ד) אך יש אומרים שתנאי זה שיהיה בתחילת החליבה זה תנאי חובה ואם לא היה שם החלב אסור אפילו בדיעבד, ומה שכתב הרמ"א ולכתחילה וכו' לא דייק בלשונו אבל זה הולך על התנאי השני שכתב לראות בכלי שחולבין בו, וכפי שיבואר בעז"ה (ש"ך סק"ח).

כ"ב **צריך להיות בתחילת החליבה.** בין יש דבר טמא בעדרו ובין אין דבר טמא בעדרו. אלא שאם יש דבר טמא בעדרו צריך לראות את עצם החליבה או לכל הפחות להיות יכול לעמוד ולראותה מתחילתה, כי אם לא ראה יש לחוש שחולב גם מהטמאה ועירב עם החלב הטהור (ש"ך סק"ח ועוד פוסקים). וכשאין דבר טמא בעדרו צריך רק שישב בחוץ מתחילת החליבה ויראה שלא יצא הגוי ממקום החליבה להביא חלב טמא ממקום אחר, כי אם לא היה שם בתחילת החליבה ממש יש לחשוש שכבר הלך וחזר עם חלב טמא ועירבו בחלב הטהור (פר"ח סק"ו).

כ"ג **בתחילת החליבה.** ועד סופה (פר"ח וחכמת אדם) אלא שאם נחלב לגבינות אז אפילו אם לא היה בתחילת החליבה הגבינות כשרות (וזה מה שהתיר רבינו תם, ולא כפי שהבין הב"ח שבכל חלב שחלבו ולא היה ישראל בתחילת החליבה התיר רבינו תם בדיעבד. ט"ז סק"ד וש"ך סק"ו).

כ"ד **ויראה בכלי שלא יהיה בכלי שחולבין בו דבר טמא.** פירוש: שכדי להכשיר החלב צריך גם את התנאי השני, והוא שיראה לכתחילה שהכלי נקי (נקי, לשון החכמת אדם) ואין בו חלב טמא, וגם תנאי זה צריך אפילו ידוע שאין דבר טמא בביתו (ט"ז סק"ד וש"ך סק"ה).

כ"ה **ויראה בכלי.** ומשמע שאם ראה שהכלי נקי מותר לחלוב בו ואין צריך להדיחו. וצריך עיון מסימן קכא סעיף א שכלי שתשמישו בצונן ככוסות שלקח מהנכרי צריכים הדחה ושפשוף היטב במים כדי להסיר האיסור שנשאר עליהם (חלקת בנימין סק"א).

כ"ו **דבר טמא.** פירוש: חלב טמא.

כ"ז **ונהגו וכו'.** פירוש כיון שראו שהצריכו לראות בכלי שלא נשאר שם חלב טמא, חששו יותר, ונהגו לאסור לחלוב בכלי הגוי אפילו אם רואה את תחילת החליבה, כי חששו שאולי נשאר בו דבוק מהחלב (הגר"א סק"ה).

כ"ח **שלא יחלוב.** אפילו ישראל (ערוך השולחן. וכן מדויק לשון הרמ"א שלא כתב שלא יחלוב הנכרי).

כ"ט **שדרכו.** אבל אם אין דרכו לחלוב בו אפילו אם לפעמים חולב בו אין מנהג להחמיר, ומותר לחלוב בו (ולכאורה דוקא אחרי שהדיח הכלי כבסי' קכא אלא שלשיטת הפר"ח גם כשדרכו לחלוב צריך להדיח, ואם כן מה חילוק בין דרכו או אין דרכו. חלקת בנימין ביאורים ד"ה שמא).

ל **לחלוב בו, שמא נשארו בו צחצוחי חלב של עובדי כוכבים.** ואפילו רואה בתחילה בכלי שאין בו שום דבר טמא, חוששים שנשארו בו צחצוחי חלב, והישראל לא ירגיש (ש"ך סק"ז).

לא **שמא נשארו בו.** ולכן כשהוא מדיח את הכלי במים, כבר אין לחשוש שנשאר בו חלב טמא, ואפילו מצד המנהג מותר לחלוב בכלי זה (פר"ח).

וְשִׁפְחוּת שְׁחוּלְבוֹת לְהַבְהֵמוֹת לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְאוֹ בְּדִיר שְׁלֵהֶם, כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בֵּית עוֹבֵד בּוֹכְכִים מִפְּסִיק לְאוֹ לְחוּשׁ לְדַבֵּר טָמֵא, לְמוֹתֵר אֶפְלוֹ לְכַתְחִילָה לְהַנִּיחַ אוֹתָן לְחֵלֶב, אִם עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם יִשְׂרָאֵל כָּלֵל, דְּמֵאֲחֵר שֶׁהוּא בֵּית יִשְׂרָאֵל לְאוֹ בְּשִׁכְנוֹתָו לְאוֹ לְחוּשׁ לְדַבֵּר טָמֵא (ש"ד ס"ז פ"ב ב"ש ר"ת ומהרא"י שם).
אֲבָל אִם בֵּית עוֹבְדֵי בּוֹכְכִים מִפְּסִיק, לְבָצִירָה לְהַנִּיחַ יִשְׂרָאֵל, כָּאֵלּוּ חוֹלְבוֹת בֵּית עוֹבֵד בּוֹכְכִים (או"ח שם).
וְאֶפְלוֹ יִשְׂרָאֵל לְבָקֶטֶן אוֹ קִמְנָה מִדְּמוּעִילִים, דְּהָעוֹבֵד בּוֹכְכִים מְרַתֵּת לְפָנֶיהֶם (ג"ז שם).

דעה ברורה

^{לב} וּמִיָּהוּ בְּדִיעֵבַד אֵין לְחוּשׁ לְכָל זֶה. וּפְשִׁיטוֹת לְשׁוֹן הֶרֶם"א מִשְׁמַע שְׁבִדִּיעֵבַד לֹא צָרִיךְ לְחוּשׁ לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּארוּ בְּפָנִים, גַּם אִם לֹא הִיא הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁם בְּתַחֲלִיל הַחֲלִיבָה, וְגַם לֹא רָאָה שֶׁהַכִּלִּי נָקִי, וְאֶפְלוֹ הִיא לֹא דָבָר טָמֵא בְּעֵדְרוֹ הַחֲלֵב כְּשֶׁר. אֲמֵנָה בְּהִיא לֹא דָבָר טָמֵא בְּעֵדְרוֹ אִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּן, שֶׁהִרִי כָּבֵד כְּתוּב הַפּוֹסְקִים שֶׁצָּרִיךְ לְרֹאוֹת כָּל הַחֲלִיבָה מִתַּחֲלִילָתָה וְעַד סוּפָּהּ, וְעַל כִּרְחֹק שֶׁדְּבָרֵי הֶרֶם"א הֵם רַק בְּאֵין דָּבָר טָמֵא בְּעֵדְרוֹ, שֶׁאִזּוּ בְּדִיעֵבַד אֲפֻשֶׁר לְהַתִּיר גַּם אִם לֹא רָאָה תַּחֲלִילַת הַחֲלִיבָה אֲלֵא עֲמֵד בְּחוּץ, אֲבָל אִם הִיא לֹא דָבָר טָמֵא בְּעֵדְרוֹ אֲפִילוֹ בְּדִיעֵבַד אֵין הַחֲלֵב כְּשֶׁר אֲלֵא אִם רָאָה אֶת תַּחֲלִילַת הַחֲלִיבָה וְגַם רָאָה שְׁכָלִי נָקִי (ט"ז ס"ד). וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁדְּבָרֵי הֶרֶם"א הוֹלְכִים גַּם עַל הִיא לֹא דָבָר טָמֵא בְּעֵדְרוֹ, וְכֵן פִּירוּשׁוֹ: וּמִיָּהוּ בְּדִיעֵבַד אֵין לְחוּשׁ לְכָל זֶה, וְאֵין צָרִיךְ לְחוּשׁ שֶׁגַּם יִהְיֶה הַיִּשְׂרָאֵל בְּתַחֲלִילַת הַחֲלִיבָה, וְגַם יִרְאֶה בְּכָלִי, אֲלֵא אִם הִיא שֶׁם בְּתַחֲלִילַת הַחֲלִיבָה אֲפִילוֹ לֹא רָאָה בְּכָלִי יֵשׁ לְהַכְשִׁיר הַחֲלֵב (ש"ך ס"ח לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הֶרֶם"א וְכֵן הַסְכִּימוּ הַפְּר"ח וְהַגְר"א ס"ו).

^{לג} לְכָל זֶה. וְהַש"ך (ס"ח) חוֹלֵק וּפָסֵק שֶׁאֲפִילוֹ אֵין דָּבָר טָמֵא בְּעֵדְרוֹ וְרָאָה אֶת תַּחֲלִילַת הַחֲלִיבָה אִם לֹא רָאָה בְּכָלִי אֲסוּר אֲפִילוֹ בְּדִיעֵבַד.

^{לד} וּשְׁפָחוֹת. וְכֵן כָּל גּוֹי (שֶׁהִרִי בְּכוֹלָם שִׁיךְ לֹמַר שֶׁבֵּית הַיִּשְׂרָאֵל הֵם מִפְּחָדִים מְלַעֲרֵב חֵלֶב שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא שֶׁהַדָּרֶךְ שֶׁהִשְׁפָּחוֹת חוֹלְבוֹת).

^{לה} הַבְּהֵמוֹת. שֶׁל יִשְׂרָאֵל (ט"ז ס"ו וְש"ך ס"ג). וְאֶפְלוֹ אֵינוֹ שֶׁל מִמֶּשׁ רַק שֶׁשְׁכָּרָה לְחֻלּוֹב נִחְשָׁב שֶׁל (עֵרוֹךְ הַשּׁוֹלְחָן).

^{לו} בְּבֵית יִשְׂרָאֵל. שֶׁהַבְּהֵמוֹת הֵם בְּרֶפֶת שֶׁהוּא בְּאַחַד מִחֲדָרֵי הַבֵּית.

^{לז} אוֹ בְּדִיר שֶׁלֵּהֶם. פִּירוּשׁ: שֶׁהוּא בְּחֲדָרֵי הַבֵּית אוֹ בְּדִיר הַסִּמּוֹךְ לַבֵּית.

^{לח} וְאֵין לְחוּשׁ לְדָבָר טָמֵא. שֶׁאֵין בְּהֵמָה טָמֵא בְּרֶפֶת.

^{לט} מוֹתֵר אֲפִילוֹ לְכַתְחִילָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁרַק כְּשֶׁהִדִּיר לְפָנֵי הַבֵּית, אֲבָל אִם הוּא אַחֲרֵי הַבֵּית בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְעֵבּוֹר שֶׁם אֵינָה מִפְּחָדָה לְעֵרֵב חֵלֶב טָמֵא, וּמִכּוּעַר הַדָּבָר לְהַתִּיר לְכַתְחִילָה (ש"ך ב"ש שְׁעָרֵי דוּרָא). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנוֹהֲגִים הֵתֵר בְּזֶה, כִּי חֵלֶב טָמֵא אֵינוֹ מִצְוֵי בִּינֵינוּ (מַהְרָ"י בִּהַגְהוֹת שְׁעָרֵי דוּרָא וְהַבִּיאוּ הַש"ך) וְכֵן מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי רַמ"א שֶׁהֵתֵר וְלֹא חִילֵק (ש"ך ס"ז).

^מ אוֹ בְּשִׁכְנוֹתָו. זֶה מֵה שֶׁכָּתֵב בְּתַחֲלִילָה שְׁבִדִּיר אֵינוֹ בְּבֵיתוֹ מִמֶּשׁ אֲלֵא סִמּוֹךְ לַבֵּיתוֹ.

^{מא} אֵין לְחוּשׁ לְדָבָר טָמֵא. כִּי בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אֵין חֵלֶב טָמֵא וְלֹא חֲשָׁשׁוֹ שֶׁהִיא תֵּלֶךְ וְתִבְיָא מִמָּקוֹם אַחֵר לְפִי שֶׁהִשְׁפָּחָה מִפְּחָדָה מְלַעֲרֵב (הַגְר"א ס"ז מְדַרְכֵי מֹשֶׁה, כִּי נִרְאֶה לְהַסְבִּיר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל הַשְׁפָּחוֹת בְּבֵית יִשְׂרָאֵל (עֵרוֹךְ הַשּׁוֹלְחָן). וְגַם אִם אֵין הַיִּשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ כָּלֵל יֵשׁ לְהַתִּיר (דַּעַת תוֹרָה). וְלְפִי הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן אֵין לְהַתִּיר אֲלֵא אִם הַיִּשְׂרָאֵל בְּבֵית אֲבָל אִם הֵלֶךְ מִבֵּיתוֹ לֹא מִפְּחָדָה.

^{מב} צָרִיךְ לְהַנִּיחַ יִשְׂרָאֵל שֵׁם. לְכַתְחִילָה מִתַּחֲלִילַת הַחֲלִיבָה וְעַד סוּפָּה (ש"ך ס"א). וְאִם רָאָה רַק מִקְצַת הַחֲלִיבָה יִתְבָּאֵר בְּסִמּוֹךְ.

^מוְאֵם חָלְבוֹ עֹבֵד פּוֹכְבִּים ^ממִּקְצַת בְּהֵמוֹת וְלֹא הָיָה שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּן בָּא יִשְׂרָאֵל אֶל ^מהָאֲחֵרִים, עָבְשׁוּ בְּזִמְנָה הַזֶּה שְׂאִין חֶלֶב דְּבַר טָמֵא ^ממִּצְוֵי כָּלֵל, ^ממִּתְּנָה. (הַנְּהִיגוֹת ש"ד). מִיָּהוּ אִם לֹא בָּא שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל עַד אַחֵר שֶׁנִּחְלְבוּ לְפָלֶם, הָיוּ כְּחֶלֶב שֶׁחֲלָבוּ עֹבֵד פּוֹכְבִּים דְּאִסּוּר אֶף עַל פִּי שְׂאִין דְּבַר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַר"ף וּבְשֵׁם סַמ"ק). חֶלֶב שֶׁל עֹבְדֵי פּוֹכְבִּים ^נאֲסוּרִים ^נבְּכָלִים ^נשֶׁנִּתְּבָשְׁלוּ ^נבָּהֶם ^נכֶּשֶׁאֶר ^נאֶסּוּר, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רַק ^נסֶפֶק שְׂמֵא עֶרֶב בָּהּ דְּבַר טָמֵא.

דעה ברורה

^{מג} **קטן או קטנה. בני תשע שנים** (דרכי משה בשם איסור והיתר וט"ז סק"ה ושי"ך סק"ב) שאז הם בני הבנה והגוי מפחד מראייתם (איסור והיתר). וכשהקטן או הקטנה אומרים שהגוי חלב בכשרות הם נאמנים באיסור חלב עכו"ם שאיסורו מדרבנן, ואפילו אם הגוי לא יודע כלל שחלב עכו"ם אסור לישראל ולא פחד מהקטן כלל (חכמת אדם כלל סז אות ד). ויש מי שלא סמך על הקטן כלל (החכמת אדם הביאו בשם הגאון מהר"י יאסקי ז"ל) ודין זה תלוי האם חלב נאסר במנין או לא (פתחי תשובה סק"ב). ^{מד} **מועילים. אפילו בבית הגוי** (הגר"א סק"ח, והש"ך בסי' קיח סק"ג והובא בגליון מהרש"א. וכן מוכח מלשוננו של הרמ"א שהכניס דין קטן וקטנה בתוך דין חליבה בבית ישראל, מיד אחר שכתב, כאילו חולבות בבית העובד כוכבים, ואפילו ישראל קטן או קטנה מועילים).

^{מה} **ואם חלבו עובד כוכבים מקצת בהמות. של ישראל ברפת שאחורי בית הישראל** (ט"ז סק"ו בשם הגהות שערי דורא ודרכי משה). והיה בית גוי מפסיק ביניהם, שצריך להיות הישראל שם כאילו חולב בבית הגוי (שי"ך סק"ג).

^{מו} **מקצת בהמת. והישראל ראה חליבת רוב הבהמות. ולדעת הש"ך סק"ג** אין חילוק בין נחלבו כולן או מקצתן, וכיון שהישראל לא היה בתחילת החליבה החלב אסור, ואולי נפל איזה טעות בלשון הרמ"א וגם הגר"א (סק"ט) אוסר אפילו לא היו במקצת החליבה. (וכל זה לשיטת הש"ך שאפילו בדיעבד אינו כשר אם לא היה הישראל בתחילת החליבה, אבל אם אומרים שכשר בדיעבד אם לא היה בתחילת החליבה, יש לפרש כונת הרמ"א שלפי שבדיעבד כשר אם לא היה בתחילת החליבה לכן אפילו אם לא היה בזמן חליבת מקצת הבהמות, מכל מקום כיון שהיה בהמשך החליבה החלב כשר, כי דבר טמא אינו מצוי בזמן הזה, ומטעם שחלב נאסר במנין די כשהיה בתחילת החליבה (מחנה ישראל [ניימאן] ד"ה בהגה).

^{מז} **האחרים. שהם הרוב.**

^{מח} **מצוי כלל. במקומו, אבל היו מקומות שמצוי בהם חלב טמא, ובמקומות הללו יש לאסור** אם ישראל בא אחר תחילת החליבה (יפה ללב ח"ג סק"א).

^{מט} **מותר. כשהבהמות של ישראל, אבל אם הבהמות של גוי אסור החלב אפילו אם החליבה בדיר של הישראל, אלא אם הישראל רואה החליבה** (ט"ז סק"ו בשם מהרא"י). ^נ **כולם. ולשיטת הש"ך סק"ג ברמ"א צריך לומר רובן, וכתב בחדרי דעה שלשון הרמ"א לאו דווקא.**

^{נא} **אוסרות. כיון שיש חשש איסור תורה שיש בחלב עצמו** (שי"ך סק"ד).

^{נב} **כלים. וצריכים הגעלה. וכלי חרס אסורים** (שהרי כתב הרמ"א כשאר איסור). ואפילו אחר מעת לעת שטעם חלב עכו"ם שבהם נעשה טעם פגום אפילו הכי נשארים הכלים באיסורם, ובהפסד מרובה בכלי חרס יש להתיר בהגעלה שלש פעמים, אם הגבינה אינה מלוחה וגם לא דכו המלח בכלי איסור (בית שלמה סי' קפו). והפרמ"ג כתב שאולי יש להתיר הכלים לאחר מעת לעת, וצריך עיון (הנהגת הנשאל סדר ג אות כה). ולמעשה יש להחמיר, כי לענין הכלים יש לדונו כיש לו

שלחן ערוך

כג

^{נח} וכן גבינותיהם, (תשובת הרשב"א סימן קמ"ג וכתב"ד).

^{נח} אבל לא המאה שלהם, אפילו במקום שנהגו בה אסור אינה אוסרת הכלים שנתבשלה בה ולא תערבת שלה, שאם נתערבה בהתיר, כהכל שרי (פגרוף) פדלעיל גבי פת של עובדי כוכבים. ועין לעיל ^כסימן קי"ב (תשובת פתרי"ל ל"ח ואו"ח שם).

דעה ברורה ~~~

עיקר מהתורה (כמבואר ביד יהודה הלכות תערובות סי' צט בפירוש הארוך סק"ב ובהשמטות שבסוף הספר. וגם בבית דוד סי' נד אסר הכלים).

^{נג} שנתבשלו בהם. וכן אם נכבשו בהם מעת לעת (ט"ז סק"ז). וכל שכן אם נתערב בתבשיל שאוסרו (פשוט).

^{נד} בהם. כשלא היה בתבשיל רוב נגד הכלי. או שלכתחילה אסור לבשל בו אפילו אם יש בתבשיל רוב, כי אסור להוסיף על שום איסור ולבטלו, ורק אם נתבשל בו בדיעבד ויש בתבשיל רוב מותר (ש"ך סקט"ו). ולמעשה לדעת הש"ך סובר הרמ"א שאוסר תערובתו עד שישים (ש"ך סק"ז, עיין שם שהוכיח כן מדין חמאה בהמשך שהתיר הרמ"א ברוב ומשמע שבחלב וגבינה אוסר עד שישים). ושיטת הפרמ"ג (סי' צז שפתי דעת סק"א) שיש להתיר ברוב, כיון שבחתיכה נעשה נבילה בשאר איסורים ובפרט בלח יש להקל, וכל שכן עכשיו שאין חלב טמא מצוי בינינו, עד כאן. וגם אין באיסור גבינות עיקר בשל תורה (ישועות יעקב סק"ב).

^{נה} כשאר איסור. דרבנן (הגר"א) ואפילו שכל איסור חלב עכו"ם הוא רק מחמת ספק שאולי עירבו בו חלב טמא, והיה מקום לומר שהוא איסור קל ולא החמירו בו חכמים לאסור גם תערובתו לכן משמיענו כאן שדינו שוה לשאר איסורים (ערוך השולחן).

^{ני} איסור. ומפשט הלשון משמע שחלב הגוי אוסר כאילו כל החלב הוא דבר איסור ולא רק לפי חשבון כמה חלב אולי נתערב בו. ויש מי שאומר שאין צריך שישים אלא כנגד החלב טמא שבו ולא כנגד כולו (פרי תאר). וכדעה ראשונה נראה דעת הפוסקים (אבני נזר סי' קב אות ו, ולחם סופר שחלב עכו"ם נאסר במנין ואפילו אם ברור לו שאין חלב טמא אסור ודאי צריך שישים כנגד כולו, וכן הוא בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' יב אות ב).

^{נז} ספק שמא עירב בו דבר טמא. ומכל מקום כיון שכל האיסור מחמת ספק, לכן אם אין בעיר חלב טמא אפילו שאנו מחמירים ולא פוסקים כפרי חדש (כמבואר למעלה) די לנו להחמיר בחלב עצמו אבל לא לאסור את הכלים ובפרט אם יש הפסד מרובה, ויניחו את הכלים עד לאחר מעת לעת וישתמשו בהם (כרם שלמה, וזבחי צדק סק"ו).

^{נח} וכן גבינותיהם. אוסרים כלים שנתבשלו בהם ואינם בטלים ברוב אלא בשישים (ש"ך סק"ז).

^{נט} אבל לא חמאה שלהם. שאינה בגזירת חלב עובדי כוכבים כמו שיבואר בסעיף ג (ש"ך סקט"ז).

^ס לא חמאה שלהם. והיינו בסתם חמאה, אבל בחמאה שהדרך לערב בה דבר טמא אוסרת עד שישים (ש"ך סוף סק"ז).

^{סא} שאם נתערבה בהיתר הכל שרי, כדלעיל גבי פת עובדי כוכבים. פירוש: שאם נתערבה ברוב היתר, הכל מותר, כמו בפת של עובדי כוכבים, שכתב הרמ"א בסימן קיב סעיף יד שבטלה ברוב, בין אם נתערבה בלח או ביבש (ט"ז סק"ח).

^{סב} הכל שרי. כיון שאינה אסורה מהדין רק מחמת המנהג, ולא נהגו לאסור רק בגוף החמאה ולא בבליעת הכלים ותערובתה (ש"ך סק"ז והגר"א סק"א).

^{סג} סימן קיב. סעיף יד.

^{סד}חלב של עובדי כוכבים שנאסרה, ^{סה}אינו מועיל אם יעשו אחר כך גבינות או חמאה ממנה, ^{סז}אלא נשארת באסורה ^{סח}וכל מה שנעשה ממנה ^{סח}אסור (מקדכי פא"מ ואגדה שם ותשובת מהר"ם סי' רי"ז ואו"ח ורשב"א ובית יוסף ונראה לומר שכ"ד הרמב"ם ^{סז}ודלא פתח הפני). **ב' גבינות העובדי כוכבים, אסורים ע' מפני**

דעה ברורה ~~~

^{סד} **חלב של עובד כוכבים.** שאין אנו יודעים אם נחלב לצורך שתייה או כדי לעשות ממנו גבינה, אבל אם אנו יודעים שנחלב לגבן, אז מותר לעשות ממנו גבינה וחמאה, כי מאחר והיה דעת הגוי להעמידו ודאי שלא עירב חלב טמא שאינו עומד (ש"ך סק"ח). וכן אם חלבו לעשות ממנו חמאה (הגר"ח סק"כ, הגר"א סק"ז).

^{סה} **אינו מועיל אם יעשו אחר כך גבינות או חמאה ממנה.** ויראו שאין מעורב בהם חלב טמא, שהרי מחלב טמא אי אפשר לעשות גבינות וחמאה, כי חוששים שהיה מעורב בחלב מעט מאוד מחלב טמא, ואותו חלב באמת לא הועמד ונעשה גבינה או חמאה, אלא הוא נמצא בתוך הגומות של הגבינה והחמאה (הגר"א וערוך השולחן בביאור דעת הרמ"א. ולפוסקים בבית יוסף שאין לחמאה גומות יבואר בהמשך).

^{סו} **אלא נשארת באיסורה.** כי כל מה שבא לידי ישראל בעוד שהיה חלב אם כן כבר נאסר מיד מדין חלב עכו"ם וכיון שחל עליו שם איסור שוב אינו יורד (על פי הבית יוסף ד"ה והרשב"א).

^{סז} **וכל מה שנעשה ממנה אסור.** פירוש: אפילו אם אחר שיעשה גבינה וחמאה שוב גם יבשלן עד שילכו הצחצוחי חלב שבגומות על ידי האש, או על כל פנים יתערבו בתוך הגבינה והחמאה עד שלא יהיו ניכרים ויתבטלו, מכל מקום נשארו באיסורם, מפני שאיסור חלב עובד כוכבים לא יורד מהם (הגר"א וחדרי דעה, ועיקר הדין מבואר בבית יוסף ד"ה והרשב"א).

^{סח} **אסור.** וכן אם נתישנה הגבינה עד שכלו צחצוחי חלב שבה גם כן אסורה (בית יוסף שם).

^{סט} **ודלא כהרב המגיד.** וממה שנרשם כאן בשלחן ערוך ודלא כהרב המגיד, הוכיח החתם סופר (סק"א) שמדובר כשרוצה לעשות גבינה או חמאה ולבשלם אחר כך, כי אם מדובר בלי בישול ברור שאסור ואין מי שהתיר.

^ע **גבינות.** בין שנעשו מחלב פרה או מחלב רחלים או מחלב עיזים (ריב"ש סי' שצד, בית לחם יהודה סק"י). ^{עא} **העובדי כוכבים.** וכן מכל ישראל שאינו נזהר על סתם יינם (בית לחם יהודה סק"ט, אפילו שבחלב אין

הדין כן).

^{עב} **אסורים.** באכילה, אבל מותרים בהנאה (משנה כט:). ונחשבות ראוי להתכבד ואינם בטילות **בשישים** (גליון מהרש"א).

^{עג} **מפני שמעמידים אותם בעור קיבם שחיתתם.** שבכדי לעשות גבינה צריך לתת בתוך בחלב דבר שהוא מעמיד את החלב. ויש שמעמידים אותו בקיבה שהיא החלב הנמצא בקיבה שינקה מאמה ועל ידי שהחלב חריף וחמוץ הוא פועל להעמיד חלב אחר. וקיבה זו אפילו אם היא מנבלה היא מותרת כי היא כפירשא בלבד. ויש שמעמידים החלב בעור הקיבה דהיינו בשר הקיבה עצמה, וכיון שהבשר דק מאוד הוא נקרא בלשון הגמרא עור הקיבה, ונותנים חתיכת עור לתוך חלב צלול וחוזק חריפות העור מעמידו. ועור זה דינו כשאר בשר הבהמה, ולכן אסרו חכמים גבינת גויים כי אולי העמידה בעור קיבת בהמתם שהיא נבלה, וכשהעור

שלחן ערוך

כה

ע"ש מעמידים אותם בעור קבת שחיטתם ע"ש היא נבילה. ואפילו העמידוהו ע"כ עשבים, ע"אסורה. חנה: וכן הפנהג, ע"אין לפרץ גדר (בית יוסף), אם לא במקום שנהגו בהם פאיתר מקדמונים. ואם הישראל רואה עשית הגבינות והחליכה, פאיתר (אגור פ' שואל). פניכן הפנהג

דעה ברורה

בתוך החלב הם בולעים זה מזה אפילו שהם צוננים מחמת חוזק העור (עין סי' פז ט"ז סקב וערוך השולחן שם אות לה).

עד שמעמידים אותם וכו'. ולכן רק על של גוי גזרו ולא על של ישראל שעשה גוי. ואם הישראל והגוי שותפים יש להחמיר שהישראל יכניס לתוך החלב את הדברים המעמידים ועושים את הגבינה. ובדיעבד אם הגוי הכניס יש להקל, ואפילו אם לישראל יש רק אחוז אחד מהגבינות נחשב לשותף (פ"ח סקט"ו).

ע"ש היא נבילה. אבל משום בשר וחלב לא גזרו כי תערבות הטעמים היא בצונן ואין בזה איסור תורה, ואפילו שהבשר וחלב מעמידים את הגבינות ודבר המעמיד אסור, אין איסור אלא מדרבנן (תוספות). ואפילו שבמקומות אחרים חששו לאיסור דרבנן כאן שיש שני איסורים מדרבנן לא גזרו. צבי לצדיק). ועוד כי אם היה האיסור משום בשר בחלב היה דינו שבטל בשישים, אבל כיון שהאיסור משום שמעמידים בעור קיבת נבילה אינו בטל כלל (הר"י אבן מגאש). ועוד שכל מה שאסרו חכמים בשל גוי לא מועיל בו ביטל כלל כדי שלא יפרצו ויבואו להתירה (הראב"ד. וכל זה הובא בט"ז סק"ט).

ע"ש נבילה. ועשו חז"ל לגבינות העכו"ם כאיסור תורה (ש"ך סי' ק בדיני ספק ספיקא אות יח). ויש אומרים שהגבינות איסורם מדרבנן ונחשבות כאין לו עיקר מהתורה (פ"ח שם סוף אות יד). ע"ש עשבים אסורה. שכבר גזרו על כל גבינות העובדי כוכבים בין העמידהו בדבר האיסור ובין העמידהו בדבר המותר (ש"ך סק"ט והג"א סק"ג) ועוד שגם עכשיו שייך הגזירה לפי שיש אחרים שמעמידים גם בזמן הזה בעור קיבת נבילה. ועוד שלדעה שאיסור הגבינות זה מחשש גילוי (שיבאר בסימן קטז) שאולי יש שם ארס נחש, האיסור בגבינות שייך גם בזמנינו, שלא יבואו להתיר אפילו במקומות שהנחשים מצויים (ט"ז סק"י, ואפילו שבמים אין גילוי זה כי שם אין טעם אחר והכל יודעים שבמקום שיש לחוש לגילוי יש לאסור, אבל בגבינות שיש עוד טעמים אחרים לאיסור ישכחו מטעם גילוי ויבואו להתיר בכל מקום אפילו בנחשים מצויים).

ע"ש אסורה. וגבינה רכה שאין העמדתן על ידי נתינת דבר המעמיד לתוכן רק שהן עומדות מאליהן בשהיית החלב יום או יומים נעשה תוסס וחמוץ ונעשה בו חומצת חלב, ונעשה גבינה רכה, יש להסתפק האם הם בכלל גזירת גבינה או שאינם בכלל הגזירה. וכהיום הגבינות הנעשות בתעשייה מכניסים בהם קצת דבר המעמיד ויש לדון בהם מפני מיעוטן ומפני שכל נתינתם אינה רק למהר את תהליך הכנת הגבינה. ובמאכל הנקרא קוט"ז אחר עשיית הגבינה מערבים בו חלב ואם כן יש בו גם איסור חלב עכו"ם.

ע"ש ואין לפרוץ גדר. והאוכל גבינותיהם מכין אותו מכת מרדות (בית יוסף).

פ במקום שנהגו בהם היתר. וההולך ממקום שנהגו בו איסור למקום שנהגו בו היתר ולהיפך דינו כחמאה שמתבאר בדברי הרמ"א בסעיף ג (מנחת יעקב כלל פא סק"ב). פא היתר מקדמונים. שהקילו במקומות שכל בני המדינה מעמידים בעשבים.

פשוט בכל מדינות אלו. ואם ראה עשיית הגבירות ולא ראה החליבה, פ"י להיתיר פ"ה בדיעבד, פ"י אין לחוש שפא ערב בו דבר טמא פ"ה מאחר שעשה גבירות מן החלב, כי דבר טמא אינו עומד, ובנדיאי לא ערב בו העובד כוכבים פ"ה מאחר פ"ה שדעתו לעשות גבירות (הגהות אשר"י פא"מ ובאר"י). ומכל מקום אסור

דעה ברורה

^{פב} מותר, וכן המנהג פשוט. ודעת הש"ך (סק"ב) לאסור כל גבירות הגוי אפילו ראה הישראל את כל תהליך עשיית הגבינה. ואין להכשיר אלא בגבירות של ישראל שעשה אותם גוי, וכן נוהגים שגויים עושים גבירות בבית ישראל (וכן פסקו הפר"ח והגר"א סק"ד). והבית מאיר כתב שדברי הש"ך נראים, אבל יש לו ראייה להיפך וצריך עיון). וכדי להיתיר את הגבירות שעושה הגוי יש עצה לקנות ממנו את הבהמות ואז החלב והגבירות שייכים לישראל ובשל ישראל לא גזרו. וכן יכול לקנות ממנו סכום גבירות לפני שהתחילו בעשיית הגבירות כך שכל הגבירות שעושה הגוי הם של ישראל (ש"ך שם). ויש שהתירו כדעת הרמ"א (נודע ביהודה תנינא חא"ח סי' לו והמנחת יעקב כלל פא ופרי תאר ותפארת למשה) וכן פשט המנהג (פתחי תשובה סק"ו בשם הפרי תאר). ואם הקיבה של ישראל, אפילו שהגוי נותנה לתוך החלב מותר לכל הדעות אפילו לכתחילה (שם).

^{פג} וכן המנהג. אבל כבר יש תקנת הקהילות ביריד גראמנ"י שגזרו שלא לסמוך על ישראל העומד אצל הגוי בעשיית הגבירות וחמאה למכור ליהודים עד שיבוא תחילה לפני הרב ויחקור עליו אם הוא אדם הגון ואפשר לסמוך עליו, ולא יקנו שום גבינה אלא ממי שיש בידו כתב שהוא נאמן (קונטרס הסמ"ע והביאו הדרכי תשובה סק"ד).

^{פד} יש להיתיר בדיעבד. אם ידוע שכבר בשעת החליבה היה דעתו לעשות מהחלב גבינה, אבל אם היה דעתו לשתית החלב אפילו שאחר כך שינה את מחשבתו ורוצה לגבן את החלב יש לאסור אפילו בדיעבד (ט"ז סק"א לפרש דעת רמ"א).

^{פה} בדיעבד. אפילו כשאין הפסד מרובה ודוקא כשרק בתחילת החליבה לא היה שם אבל היה שם בהמשך החליבה. ואם לא היה כלל יש להיתיר רק בהפסד מרובה (ש"ך סק"ב לפרש דעת הרמ"א) אבל הטורי זהב (סק"א) פסק שאין להקל כלל, ואין להיתיר אלא אם היה ישראל במחלבה בשעת החליבה, ובפרט שגם עכשיו שייך לאסור משום גילוי. ולדעת הש"ך (סק"ב) כל עוד שהגבירות של הגוי הם אסורים אפילו ראה ישראל את חליבת החלב ועשיית הגבירות, ואין להיתיר אלא אם חלבו הגוי לצורך גבירות ואת תהליך יצור הגבירות עושה הישראל (ש"ך סק"א). פ"י כי אין לחוש שמא עירב בו. במקום שקונה ממנו סכום גבירות או לפי המשקל, כי מאחר וחלב טמא אינו עומד מערב בו דבר טמא, אבל אם קנה ממנו לפי מידה אסורה (ש"ך סק"ג).

^{פז} מאחר שעשה גבירות מן החלב. ואפילו לא עשה גבינה אלא שנחלב החלב כבר נחשב דיעבד, וכל שכן לפי מה שפירש הש"ך (סק"ב) שאין להיתיר אלא במקום שהישראל עשה את הגבירות. ועוד יש לפרש שאין כוונת הרמ"א לומר שנחשב דיעבד, אלא שמאחר ועושה גבירות אין לחוש לתערובת חלב טמא (ש"ך סק"ד).

^{פח} מאחר שדעתו לעשות גבירות. פירוש: שאנו יודעים בוודאות שדעתו לעשות גבירות. ולכן גם אם היה לו דבר טמא בעדרו מותר בדיעבד כי דעת הגוי להקפיד החלב וחלב טמא אינו קופא וכנראה שלא עירב בו (ש"ך סק"ה).

^{פט} שדעתו לעשות. בעצמו או על ידי אחר (מנחת יעקב כלל פג סק"ד).

שלחן ערוך

כז

לֹאכֵל הַחֶלֶב כֶּךָ (שם). וְצִיָּה־הַמָּאָה שֶׁל עוֹבְדֵי פִזְכִּים, צִיָּה אֵין מוֹחִין לְאֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם צִיָּה שְׁנוֹהֶגִין בּוֹ צִדְּהִיתָ. וְאִם רַב בְּנֵי הַמָּקוֹם צִיָּה נוֹהֲגִים אֲסוּר, אֵין לְשִׁנּוֹת. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מוֹנֵהוּ, צִיָּה אִם בְּשִׁלָּה עַד שֶׁהִלְכוּ צִחְצוּחֵי הַחֶלֶב, צִיָּה מוֹתֶרֶת. הֵנָּה: צִיָּה מִתֵּר לְבִשְׁלָה לְכַתְחִילָה

~~~ דעה ברורה ~~~

צ אסור לאכול החלב כך. מאחר שלא ראה את החליבה, ואפילו יודע שדעת הגוי לעשות מהחלב גבינות (ש"ך סק"ו והגר"א סקט"ז).

צא הקדמה. דין חמאה לא הוזכר בגמרא, ונחלקו הראשונים האם הוא בכלל חלב עכו"ם או בכלל גבינות עכו"ם. והנה חמאה לא מעמידים אלא היא נעשית על ידי תנועה ונדנוד החלב (חז"א סי' מא סק"ד) או על ידי חימום האש לקלוט השומן הקפוי, ואינה דומה לגבינה כלל, וגם לא לגבינה רכה שבהם יש חימוץ ותסיסה ובחמאה אין, וכל מה שיש לדון בה זה מפני תערובת חלב טמא, אלא שחלב טמא אינו עומד להיות חמאה כמו שאינו נעשה גבינה, ואין לחוש רק למעט חלב טמא שנשאר בין הגומות.

ונחלקו הראשונים, האם עיקר גזירת גבינות היא מחשש החלב טמא שבין הגומות, ואם כן חמאה היא בכלל איסור הגבינות, או שאין בגזירת גבינות חשש חלב טמא, ואם כן אין החמאה בכלל גזירה זו, ורק מפני שעדין יש לחשוש לחלב טמא שנמצא בגומות החמאה ואינו בטל בחמאה מפני שהוא בעין וניכר, וזה דעת הרמב"ם שהחמיר בחמאה, ורק אם יבשל את החמאה הרי היא מותרת, כי על ידי הבישול מתערבים צחצוחי החלב בתוך החמאה ושוב אינם בעין ובטלים (עיין ביאור הגר"א באריכות).

ודעת הרשב"א שאפילו בחמאה חיה אין החלב שבגומות ניכר וגם יש שישים כנגדו ומכל מקום אינו בטל כי מאכלי עכו"ם שיש בהם תערובת איסור החמירו בהם כדי שנתרחק מהם. ודעת הסמ"ק (המובא בבית יוסף) להקל כיון שבחמאה אין גומות ואם כן אין לחוש בה לחלב טמא וכל החלב שלא נקפא ונעשה חמאה אינו נשאר בתוכה.

ועוד טעם להקל פירשו האחרונים (הפר"ח והגר"א) על פי סברת התוספות שחלב העומד לגיבון לא יערב בו הגוי חלב טמא שאינו עומד, וכמו כן בחמאה לא יערב בו חלב טמא.

צב אין מוחין. אבל לכתחילה אין לנהוג כן (כך משמע לשון המחבר וכן כתב בבית הלל) צג שנוהגין בו היתר. ודוקא חמאה קשה, אבל חמאה שהיא על הרוב רכה אסור לכל המקומות לאוכלה (ברכי יוסף סק"ו מהרב בית דוד סי' מט).

צד היתר. ואפילו שכבר נאסר בעודו חלב (גליון מהרש"א). ואפילו לקחו ממה שנשאר בכלי לאחר עשיית הגבינה ועשו ממנה חמאה, הגבינה אסורה והחמאה מותרת במקום שנהגו היתר בחמאה, לפי שלא גזרו על חמאה. אלא שזה נראה דבר תמוה להתיר למכור כזה חמאה, אבל את התערובת והכלי אין לאסור (פתחי תשובה סק"ז מחתם סופר סי' מט).

צה נוהגים איסור. וטעמם לפי שלא נזהרים ומערבים בה שומנים של איסור ומשתמשים בקערות של איסורים שאינם נקיים (ט"ז סק"א בשם איסור והיתר).

צו אם בישלה עד שהלכו צחצוחי החלב מותרת. לפי שבחמאה אין חשש שיש בו מעט חלב טמא שהרי החלב טמא אינו עומד ונעשה חמאה, אלא שיש לחשוש שעירב בה בתחילה חלב טמא לפני שהיה דעתו לעשות ממנה חמאה, מכל מקום ברגע שבישלה הולכים להם

כדי שילכו צחצוחי חלב (בית יוסף). ואם בשללה עובד פוככים, מתרת, דסתם פליהם צ"א אינן בני יומן (בית יוסף לדעת הפוסקים). ואם הולך למקום שאין אוכלין אותה למקום שאוכלים אותה, פ"א אוכל שם פ"עממהם, אבל אסור להביאה עמו ולאכלה במקום שנהגים בה אסור, אם לא שיש בה הפך שהיא במקומות המתירים. וההולך במקום שנהגו בה התר למקום שנהגו שם אסור, אסור לאכלה שם (א"ר). ויש אומרים דהוא הדין אם הובאה המקום התר למקום אסור, פ"נמי אסורה, אפילו יש בה הפך (תשובת מהרי"ל סימן ל"ח). פ"הכי ק"נהוג.

דעה ברורה

הצחצוחי חלב טמא שיש בה ואם נשאר בה מעט חלב טמא הוא בטל במיעוטו, ובחמאה הקילו שבטל במיעוטו כי היא לא היתה בכלל גזירת חז"ל (ט"ז סק"ב). מותרת. ולפרי חדש החמאה מותרת אפילו במקום שיש מנהג לאסור. ודעת הנודע ביהודה תנינא חיד"ד סי' סו) כמחבר.

גם מותר לבשלה לכתחילה כדי שילכו צחצוחי החלב. ואינו נחשב למבטל איסור, לפי שאין כוונתו לבטל האיסור אלא לבשל, שבחום הבישול יתאדה החלב האסור וכל מה שישאר זה חלק ההיתר, ולכן אפילו אם ישאר מקצת דרך מקרה שלא בושל כראוי ולא התאדה, בטל ברוב (בית יוסף והביאו ט"ז סק"ב ושי"ך סק"ח). ועוד שאפילו לבטל לכתחילה מותר כיון שהאיסור מדרבנן, ומכל מקום אינו נכון לקחת מהעובד כוכבים בשביל לבטל האיסור (ט"ז שם). ועוד לפי שאין האיסור ברור כי אולי אין כאן תערובת חלב טמא כלל (בית יוסף ושי"ך שם). צ"ט אינן בני יומן. כפי שיתבאר בסימן קכב סעיף ו.

מקום שאין אוכלין. ועיר חדשה אם נודע רוב אנשי העיר מהיכן באו צריכים לנהוג כפי מנהג המקום ההוא (צמח צדק החדשות חיד"ד סי' עה וכמו שכתב הפר"ח בא"ח סי' תצו בדיני המנהגים סעיף יט). אוכל שם עמהם. ולא מחמירים עליו כחומרות המקום שגר שם, כי מה שנהגו לאסור בעירו, אינה מחמת חומרא, אלא בגלל שאין ההשגחה כראוי, וחוששים שעירבו בחלב חלב טמא, מה שאין כן במקום שהוא נמצא בו עכשיו, אוכלים את החמאה, לא בגלל שהם מקילים בדבר, אלא לפי שבמקומם ההכשר חזק מאוד, עד שיודעים בודאות שלא עירבו בו חלב טמא, וגם בעירו אם היה ההשגחה חזקה כבמקום שנמצא בו היו אוכלים את החמאה, אלא שלא הורגלו לאוכלה כלל (ט"ז סק"ג). ובלבוש כתב הטעם לפי שהוא איסור קל. ונחלק עליו הט"ז שגם באיסור קל צריך לנהוג כחומרת המקום שיצא משם).

עמהם. אפילו דעתו לחזור למקומו (שי"ך סק"ט). והמחמיר שלא לאוכלה תבוא עליו ברכה (בית לחם יהודה סק"ח).

נמי אסורה, אפילו יש היכר. כי זה כמו דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור (ט"ז סק"ד). והכי נהוג. ומי שעבר והעמיד חלב בחלב חמוץ של גויים, וחזר ולקח מחלב זה והעמיד בו חלב אחר, ומהאחר אחר, מותר לקחת את החלב השלישי ולהעמיד בו חלב רביעי ולאוכלו, כי לאחר שלשה פעמים כבר כלה חלב של עובד כוכבים (בית יוסף וט"ז סק"ד). ויש מי שאומר שרק בחלב הקילו כן לפי שכל איסורו מחמת ספק (דגול מרבבה על פי שיטת המג"א סי' תמב סק"ט). ויש מדייקים מלשון הבית יוסף שרק בדיעבד התיר אבל לכתחילה יש לחוש גם בפעם השלישי (כנסת הגדולה

~~~ דעה ברורה ~~~

הגהות בית יוסף אות נט). ולכן בשביל מחמצת ליצור יוגורט לכתחילה לא יחמיץ ממחמצת זו ובדיעבד יש להכשיר.

ק"ה בירור הלכה: א. בזמן הזה יש לאסור כל חמאה של גויים כמו חלב עכו"ם כי כבר המציאו אופנים שמערבים חלב גמלים עם חלב טהור ועושים ממנו חמאה, ואין לאסור אלא במקומות שנמצאים שם הגמלים וחמאה ירוקה אבל חמאה לבנה ודאי שאינה מחלב גמלים (פרי תאר סק"ח) ולכן יש שהחמירו גם בדין הגבינות כי רק בפני עצמו אינו עומד אבל בתערובת כבר המציאו איך להעמידו (שו"ת יוסף אומץ סי' מד והביאו דרכי תשובה סק"מ). וכן יש לאסור כל חמאה במקומות שיש לחוש שעירבו שם שומן כשהחמאה ביוקר והשומן זול ממנו (פרי תאר שם). ובפרט בזמן הזה שמזיפים החמאה עם שומן חזיר ולכן ראוי לכל בעל נפש שלא יאכל אלא מהחמאה שידוע שאין בה שומן דבר איסור (חכמת אדם כלל סז בסופו). וכבר ידוע שבזמן הזה מכניסים לתוך החמאה כמה וכמה דברים ואין להתיר שום חמאת גויים.

ב. מי חלב של חמאה - דהיינו לאחר שעושים חמאה וקולטים אותה מן החלב נשאר מי חלב ומשמש ליצור מאכלים שונים, יש אוסרים אם עשאה גוי (כף החיים סק"ב).

ג. שמנת - עבה מאוד (סמעטענ"א, או קיימא"ק בלשון הפוסקים שהיא שומן החלב העולה על פני החלב וצף עליו בגלל משקלו הסגולי הנמוך ויש בה שני סוגים שמנת מתוקה שבה משתמשים לתעשיית החמאה. ויש את השמנת החמוצה, שלה מוסיפים מחמצות, ומפסטרים אותה, ויש בה רמות שונות של אחוזי שומן) **יש אומרים שדינו כחמאה, שהרי אינה נעמדת מחלב טמא, ובמקומות שהתירו חמאה גם מאכלים אלו מותרים** (הפ"ח סק"א וערוך השלחן אות כח) **וכבר פשט המנהג לאסור מאכלים אלו גם בין המתירים בחמאה** (כנסת הגדולה בתשובה י"ד סי' קנט ועוד, כמבואר בברכי יוסף סק"ה) **ואפילו בעיר שנהגו היתר בדברים אלו שומר נפשו ירחק מהם** (ברכי יוסף שם). ובפרט שגם בחמאה רק בחמאה קשה התירו ולא בחמאה עבה (כפי שנתבאר בפנים, ועיין עוד בנקודות הכסף סוף סי' קיב שכל שהוא עב ונקפא דינו כחמאה, והט"ז שם חולק עליו).

ד. יוגורט - לבן [אשל] (זור"א מיל"ך ובלשון הפוסקים יגור"ת יגורט"י, לב"ן בערבית) **אסור ואין להקל בו** (שו"ת הרדב"ז ח"ו ב"א רצא והובא בשדי חמד אסיפת דינים מערכת חלב של נכרי) **שהרי הגבינה נאסרה וכל שכן זה שהוא עדין רך ואפילו נתיבש אסור, וגם אפשר לזייפו בחלב טמא** (שו"ת חוט המשולש לתשב"ץ ח"ד טור א סי' לב. ובחקקי לב ח"ד סי' לח הביא יותר מארבעים רבנים שאסרהו, ובפרט שגם בחמאה רק בחמאה קשה התירו ולא בחמאה עבה).

ה. קזיניט - שהוא חומר משמר לחלב שנעשה על ידי הכנסת חומר כימי לחלב, מחומצות מלח, והמים נפרדים מהגבינה ואחר כך מיבשים אותו, יש לאסורו כמו השמנת.

ו. לקטוזה - שהוא סוכר החלב ונעשה על ידי תסיסת חיידקי החלב יש לחוש שהוא מחלב גוי או טמא (לנו שאוסרים חלב עכו"ם כתחם סופר אפילו ידוע שאין דבר טמא בעיר כלל).

ז. מסקרפון [מסקרפונה] - והוא גבינת קרם, מאכל חלבי באיטליה אם נעשה מחלב גוי אסור לאוכלו. לפי שהיצור שלו כך: מפרידים את השמנת מהחלב על ידי צנטריפוגה [כמו בעשיית חמאה] אך לאחר ההפרדה כשהיא עדיין חצי עבה עוברת סטריליזציה בחום של 18 מעלות צלזיוס, ועל ידי זה היא הופכת להיות נוזלית, אך יותר סמיכה מחלב, ואחר כך מערבים בה חומצה ציטרית המשמשת לשימור המוצר, ואורזים אותה בצנצנות, ולאחר עשרים דקות מקררים את הצנצנות מ-0 עד 4 מעלות צלזיוס ועל ידי כך המוצר נקרש ונהיה לממרח, ואם כן דינו דומה לשמנת שאסורה. ובפרט בזמן הזה שמכניסים בפנים עוד דברים (עיין בארוכה

הכשרות בהלכה עמוד תקסג הערה 16 שביאר כך את סדר הכנת מוצר זה).

~~~ דעה ברורה ~~~

ח. **אבקת חלב** - החזו"א סי' קמא סק"ד כתב שהוא בכלל גזירת חלב עכו"ם ואינו דומה לגבינה וחמאה שאינם בכלל הגזירה כפי שנתבאר בסעיפים ב-ג, כי בגבינה וחמאה התירו כי חלב טמא אינו עומד ומתקשה להיות נעשה גבינה וחמאה, כי טבע של דברים אלו לא נמצא בחלב טמא. אבל אבקת חלב נעשה על ידי יבוש החלב באויר חם שלחות החלב כלה באויר והיבוש שלו נשאר, ואפשר לעשות אבקת חלב גם מחלב טמא כמו מהטהור. וכן דעת הגר"י שטייף בסי' קנט [אולם גם לחזו"א כשיש פיקוח ממשלתי כל חלב מותר כדעת הפר"ח]. אבל בשו"ת הר צבי סי' קג קד התיר, על פי מה שכתב בבית יוסף שחלב גוי שנעשה ממנו גבינה וחמאה ביד הגוי לפני שהגיע לידי ישראל לא חל עליו גזירת חלב עכו"ם, כי גזירה זו חלה בשעה שבא ליד ישראל, וכיון שכשהגיע ליד ישראל כבר נשתנה ונעשה גבינה כבר אינו בכלל הגזירה, ודוקא אם בא החלב לידי ישראל בעודו חלב לא יועיל אם יחזור ויעשה ממנו גבינה. ולפי זה אבקת חלב כל שנשתנה ביד הגוי לא חל עליו גזירת חלב עכו"ם. [בקצרה: לא גזרו על חלב שנשתנה]. ולמעשה דבריו צריך עיון כי בגבינה וחמאה נעשה שינוי בגוף החלב להיות מאכל אחר מה שאין כן אבקת חלב אין כאן אלא אידיוי של הנוזל וממילא נשאר חלק היבש שבחלב והוא כעין אבקה.

ט. **גלידה** - אינה בכלל חמאה כי אין בה העמדה כלל ורק נקפא מהקור ואפשר לעשותו מהטמא כמו מהטהור (פשוט וכן כתב בחלקת בנימין סק"ז). ובימינו ברור שיש לאסור שהרי ודאי מכניסים בה כל מיני דברים.

כמה דינים ששיכים לחלב עכו"ם בקצרה.

א. **חלבו גוי** באופנים שכשר או שחלבו ישראל ואחר כך עמד החלב בבית גוי שוב אין החלב אסור משום חלב עכו"ם ודינו כחלב שהופקד אצל גוי שצריך חותם אחד (איסור והיתר שער מה דין ז,

ודרכי משה סק"ג והביאו ערוך השולחן אות י וכו"כ שו"ת זקן אהרן סי' מו).

ב. **חלב של גוי שחלבו ישראל המחלל שבת בפרהסיא**, ואפילו הוא כתינוק שנשבה, חלבו אסור, ולא נחשב ישראל עומד בחליבה, כי הוא עצמו חשוד לערב חלב טמא. אבל כיון שאינו בכלל הגזירה של חלב עכו"ם, שהרי הוא ישראל, וכל איסורו הוא רק מחשש תערובת, לכן אם החשש הוא חשש רחוק, החלב שחלבו, מותר. ולכן במקומות שחלב טמא מאוס להם, מותר (אגרות משה ח"א סי' מו). ויש אומרים שודאי אינו לכתחילה.

ג. **מחלבה שבעליו אינו שומר תורה ומצוות**, ויש שם גוי שחולב, כיון שהחליבה במשק של ישראל המומר, ואין בכל הסביבה בהמה טמאה לחלוב, אפשר לצרף דעת הפר"ח, ומכל שכן שהמחלבות מקפידות ולוקחות דגמיות וגם משלמות לפי טיב החלב, ובפרט שבכל פעם יש שישים נגד החלב שחולבים גויים אלו על כל פנים במחלבות, הרי החשש קטן מאוד (וכאן זה לא

נאסר במניין כדברי החתם סופר, שהרי בעל החלב ישראל).

ד. **אין לקנות חלב** אלא אצל ישראל שמכירים אותו ומוחזק בכשרות (ש"ך בסי' קיט סק"ג) כי כשאינו מוחזק חוששים אולי יעבור על לפני עור וימכור חלב עכו"ם (חכמת אדם כלל עא אות ב). אבל מותר להתארח אצל כל ישראל ולשתות מהחלב שבביתו, כי אינו חשוד שיאכל הוא

~~~ דעה ברורה ~~~

עצמו דבר איסור (רמ"ט סי' קיט כפי שביאר שם הש"ך סק"ד) ואם החלב נחלב תחת השגחת אנשים מוחזקים בכשרות והם החתימו אותו שוב מותר לקנותו אפילו מהגוי (כבסי' קיח סעיף א).
ה. אבקות חלב לתינוקות, אם אין מאכל אחר והתינוק זקוק לאכילתם מותר לתת לו מהם, ואם יש אבקת חלב כשרה יתן מהכשרה, לפי שחלב טמא מטמאם הלב. ועיקר דין אבקות חלב יבואר בסוף הסימן.

ו. שבת, בכל חלב שקונה אצל גוי או אצל מי שאינו שומר שבת, מלבד חלב עכו"ם יש להיזהר ולדעת שהחלב לא נחלב בשבת (שו"ע סי' קיח במג"א סק"ב).

ז. בדיקת מעבדה, אינה אלא מידגם ואינה נחשבת לראיה שאין חלב טמא שהרי עדין יש לחוש שמעט חלב טמא נשאר בשאר החלב בנקבי הגבינה, (הרה"ג ר' מרדכי גרוס שליט"א בחוברת נתיב החלב תשס"ג).

ח. השגחה במערכת וידיאו, 1. אם פועל 24 שעות ביממה, והגוי יודע שיש מצלמה, ויודע שאם יכסה את המצלמה יפסל החלב, אפילו שצילום הוידאו אינו רציף אלא בהפרש של דקה או שתים, בזמן כזה אי אפשר להרכיב את העטינים על בהמה אחרת, וגם אולי יש עמו חלב טמא ועירבו אין לחשוש בזמן מועט כזה. ולכן יחשב כישראל רואהו אפילו שאת הוידאו רואה אחר זמן. אלא שלדעת החתם סופר גם כשברור לו שאין תערובת חלב טמא אסרו חלב עכו"ם, אם כן אין היתר מה שרואהו.

2. אולם כשהחליבה והבהמות של ישראל, גם לחתם סופר לא היה גזירת חלב עכו"ם, ואם כן כשהישראל רואה לאחר זמן מהני.

3. אמנם אם יהיה תקלה אפילו שלוש דקות, כבר לא נחשב רואה מתחילת החליבה ועד סופה, וגם מירתת אין אם הגוי יודע מהתקלה, ובזה גם במושב ובכפר של ישראל והבהמות של ישראל יש לחשוש.

4. וכשהגוי לא ידע מהתקלה צריך עיון מה דינו של החלב.

5. ואם לא פעל הוידאו רק בשעת החליבה ולא כל היום, יש להחמיר בזה לכתחלה (כדעת הש"ך סק"ח שאסר אפילו בדיעבד אם לא ראה בכלי בתחילת החליבה וכן היא דעת הגר"א פ"ח ומנחת יעקב סק"ב). ומכל מקום בשעת הדחק כשאין דבר טמא בעיר צריך עיון למעשה, שהרי הפר"ח ועימו התירו וחלקו עליו והחמירו.

6. ואם בתחילת החליבה לא היה הוידאו בפעולה, בזה אין להקל גם אם אין שם בהמה טמאה, ואף לאבקות חלב לא ישתמש בו, כי לחזון איש (יר"ד מא ד) דינו כחלב (הרה"ג ר' מרדכי גרוס שליט"א שם).

ט. השגחה ממוחשבת, חיישן המסוגל לגלות את הפרות, ובכך יכול לפקח בעזרת רישומי המחשב אלו פרות מוכנסות לחליבה ולמנוע הכנסת פרות אחרות לא מאושרות, דינו כהוכחה גמורה, וכישראל רואהו. וגם לחתם סופר מותר, כי אי אפשר שיהיה שם חליבה של דבר טמא, וזה יותר מפחד מפיקוח הממשלה, כי פיקוח אינו מבטל את האפשרות לערב חלב טמא ולעבור על החוק, אבל תוכנית ממוחשבת יש בכוחה לזהות את הנחלבות, וצריך שלא יהיה אפשרות לבטל את המכונה של החיישן (הרה"ג ר' מרדכי גרוס שליט"א שם).

י. הובלת חלב על ידי גוי ללא פיקוח, מהמחלבה למחלבה הגדולה, לא חוששים שהחליף לחלב אחר, כיון שאין החלב שלו ולא יועיל לו להרוויח אינו מחליף (לפי המבואר ברמ"א קיח סעיף ב).

בס"ד

בית הוראה עדת יראים
בראשות ראב"ד קהילת היראים
הגאון רבי משה סאקס שליט"א

הודעה חשובה

הננו להודיע כי עלה בידנו להוסיף שעות קבלת קהל בשעות הבוקר
בבית הוראה שבביהמ"ד "תורה ותפילה"
רחוב הרב סורוצקין 24 ירושלים
קבלת קהל
בשעה: 9:30 - 9:00 בוקר ימים א-ו
200 - 1:30 צהרים - ימים א-ה

למוצי"ם

הרה"ג ר' שלמה זאב קרליבך שליט"א 0548425411
הרה"ג ר' שלום באב"ד שליט"א 0504118845
הרה"ג ר' אלעזר דוד גליק שליט"א 0573152713
הרה"ג ר' שמעון ניימן שליט"א 0558453688
הרה"ג ר' אשר הורוביץ שליט"א 0573127341 גם בענייני סת"ם
ויה"ר שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה: הגבאים

בחסות

יעקב מנצר - ביטוחים

025370030

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח ר' מנחם יהודה בן הר"ר אלעזר חיים ז"ל
ואמו מרת פנינה בת הר"ר יעקב ע"ה
הונצח על ידי ידידינו בנם הרה"ח ר' יעקב מנצר שליט"א

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אליהו בן הרה"ח ר' יצחק זצ"ל
נלב"ע ה תמוז תשס"ג
הונצח על ידי בנו הרה"ג ר' יוחאי אשר שליט"א בית שמש

חוברת זו נדפסה בזכות ידידינו רודף צדקה וחסד

הרב הגאון ר' ליפא אלבום שליט"א י-ם

נדבת ליבו לכבוד התורה ולומדיה

לזיכוי הרבים